

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΙΜΟΥ ΜΠΑΛΑΝΟΥ

Καθηγητοῦ τῶν Θεολογικῶν ἐν τῷ ἐν' Ἀθῆναις Διδασκαλείῳ τῆς Δημ.
'Εκπαιδευσεως καὶ ἐν τοῖς Διδασκαλείοις τῆς Φιλεκπ. Ἐταιρείας.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

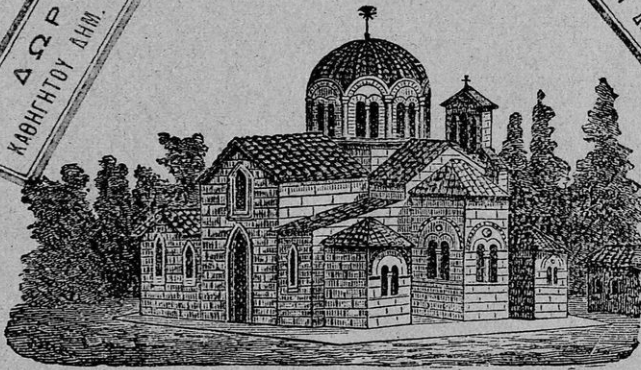
ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1913
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
1916

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΙΜΟΥ ΜΠΑΛΑΝΟΥ

Καθηγητοῦ τῶν Θεολογικῶν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλεῖῳ τῆς Δημ.
Ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐν τοῖς Διδασκαλείοις τῆς Φιλελευθ. Ἐταιρείας.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ

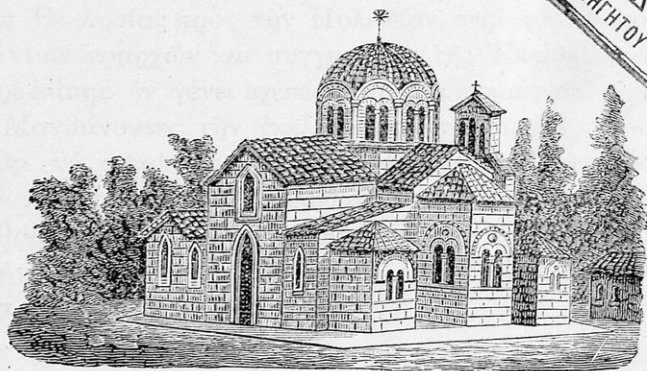
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1913
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

1916

ΤΥΠΟΣ "ΑΥΓΗΣ", ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἐξετάζει τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἤτοι τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ ἔτους 33 μ. Χ., ὅτε ἰδρύθη ἡ πρώτη μεγάλη χριστιανικὴ κοινότης ἐν Ἱεροσολύμοις, μέχρι τῆς σήμερον.

Πραγματεύεται, δηλαδή, περὶ τῆς ἰδρύσεως καὶ ἐξάπλωσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, περὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, διοικήσεως καὶ λατρείας, περὶ τῶν ἠθῶν τῶν Χριστιανῶν, περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Πολιτείαν, περὶ τῶν διαπρεψάντων ἱεραρχῶν καὶ συγγραφέων τῆς Ἐκκλησίας καὶ περὶ πάσης ἐν γένει σχέσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου.

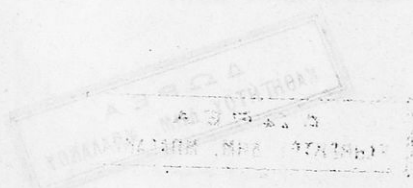
Μανθάνοντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν καὶ ἐκτιμήσωμεν τὴν σύγχρονον κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ βλέποντες πόσο ἄνθρωποι προσέφεραν τὰς δυνάμεις των καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των χάριν τῆς Ἐκκλησίας, λαμβάνομεν παράδειγμα διδακτικὸν πρὸς μίμησιν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἐξελίχθη τὴν ἱστορίαν
τῆς Ἐκκλησίας, ἣν οἱ Χριστιανοὶ, ἀπὸ τῆς ἡμέ-
ρας αὐτῆς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ
ἔτους 33 μ. Χ. ὅτε ἐβόηθη ἡ πρώτη μεγάλη Χριστι-
ανὴ κοινότης ἐν Ἱερουσόλεις, μέχρι τῆς σήμερον.
Πρόβλεπόμεθα, ὀρθῶς, περὶ τῆς ἰστορίας καὶ ἐπι-
πτώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, περὶ τῆς διακρίσεως
καὶ τῆς χρῆσεως τῆς διδασκαλίας, διονυσιαστικῆς καὶ λα-
τινικῆς, περὶ τὸν ἥθρον τῶν Χριστιανῶν, περὶ τῆς σχέσεως
τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Πολιτείαν, περὶ τὸν ὄμιλον
καὶ τὸν ἥθρον τῶν ἁγίων καὶ συγγενῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ
τῆς πόλεως ἐν γενεῇ καὶ ἐκείνῃ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου.
Μελετοῦντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, ὀφεί-
μεθα νὰ κατανοήσωμεν καὶ ἐκτιμήσωμεν τὴν ὁρμή-
σαν κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἡλικίαντες, ὡς οἱ
ἀνθρώποι ποσοῦμεν τὴν ἡλικίαν τῶν καὶ τῆς τῆς
ἐκείνων χρόνων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἡλικίαντες ποσοῦ-
μεν τὴν ἡλικίαν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν ἡλικίαν.

1) Ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἡ ἐπιφοίτησις
τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Οἱ Ἑβραῖοι μεταξὺ τῶν μεγάλων ἑορτῶν τιν εἶχον καὶ τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, τὴν ὁποίαν ἐώρταζον πεντήκοντα ἡμέρας μετὰ τὸ Πάσχα, ὡς εὐχαριστήριον ἡμέραν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς καὶ τὸν θερισμόν. Κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν λοιπὸν τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος (33 μ. Χ.), ἐνῶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἦσαν συνηθροισμένοι εἰς τινα οἰκίαν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ προσηύχοντο, ἤκουσθη αἴφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος παρόμοιος πρὸς τὸν ἦχον σφοδροῦ ἀνέμου καὶ ἐπλήρωσε τὴν οἰκίαν ἔνθα προσηύχοντο, ἐπὶ ἑνὸς δ' ἐκάστου τῶν μαθητῶν ἐκάθισεν ὡς γλῶσσα ἐκ πυρός· τότε πάντες ἐπληρώθησαν ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἤρχισαν νὰ λαλοῦν ξένας γλώσσας. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἱεροσολύμων, ὅταν ἤκουσαν τὸν γενόμενον θόρυβον, ἤλθον πρὸς τὸ μέρος ἔνθα ἤκούσθη ἡ βοή, καὶ μετ' ἐκπλήξεως μεγάλης εἶδον τοὺς μαθητὰς νὰ ὁμιλοῦν διαφόρους ξένας γλώσσας καὶ ἐθαύμαζον. Ἐκ τούτου λαβὼν ἀφορμὴν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐξεφώνησε θυμᾶσιον λόγον, διὰ τοῦ ὁποίου κατέδειξεν ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀποροῦν διὰ τὰ γενόμενα, διότι τὸ Ἄγιον

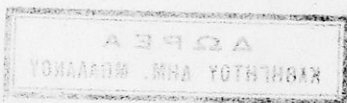
ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

Πνεῦμα κατήλθε καὶ ἐφώτισε τοὺς μαθητάς· ἐξακολουθῶν δ' ὁ Πέτρος ὠμίλησε περὶ τοῦ ἀδίκου θανάτου τοῦ Σωτήρος καὶ τῆς θαυμασίας αὐτοῦ ἀναστάσεως, καὶ διεβεβαίωσεν ὅτι μόνον ὁ πιστεύων εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν θὰ σωθῆ. Ὁ ἔξοχος οὗτος λόγος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τόσον μεγάλην ἐντύπωσιν προῦξένησεν εἰς τοὺς ἀκροατάς του, ὥστε τρισχίλιοι ἐξ αὐτῶν ἐγένοντο Χριστιανοὶ βαπτισθέντες, καὶ οὕτως ἰδρύθη ἡ πρώτη μεγάλη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία.

Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος τούτου ἐορτάζομεν τὴν ἐορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, πεντήκοντα ἡμέρας μετὰ τὸ Πάσχα, τὴν δ' ἐπομένην Δευτέραν ἐορτάζομεν τὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον κατήλθεν ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν.

Ἀπολυτίκιον τῆς Πεντηκοστῆς: « Εὐλογητὸς εἶ, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πανσόφους τοὺς ἀλειτουργοὺς ἀναδείξας, καταπέμψας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ δι' αὐτῶν τὴν οἰκουμένην σαγήνευσας. Φιλάνθρωπε, δόξα σοι ».

Ἐρμηνεῖα τοῦ ἀπολυτικίου: " Ἄς εἶσαι εὐλογητὸς, σὺ Χριστέ, Θεὲ ἡμῶν, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἔστειλες εἰς τοὺς Ἀποστόλους τὸ ἅγιον Πνεῦμά σου, κατέστησες αὐτοὺς πανσόφους, ἂν καὶ πρότερον ἦσαν ἀπλοῖ ἀλειτουργοί. Ἀφοῦ δὲ ἐφωτίσθησαν, ἐκήρυξαν πανταχοῦ τὴν θεῖαν διδασκαλίαν σου, οὕτω δὲ δι' αὐτῶν (διὰ τοῦ κηρύγματός των καὶ τῶν θαυμάτων των) ἐσαγήνευσες, ἐνεθουσίασες, ὦ Χριστέ, ὅλον τὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος ἐθαύμασε καὶ προθύμως ἐδέχθη τὴν διδασκαλίαν σου καὶ οὕτως ἐσώθη. Δόξα εἰς σέ, ὦ φιλάνθρωπε Χριστέ.

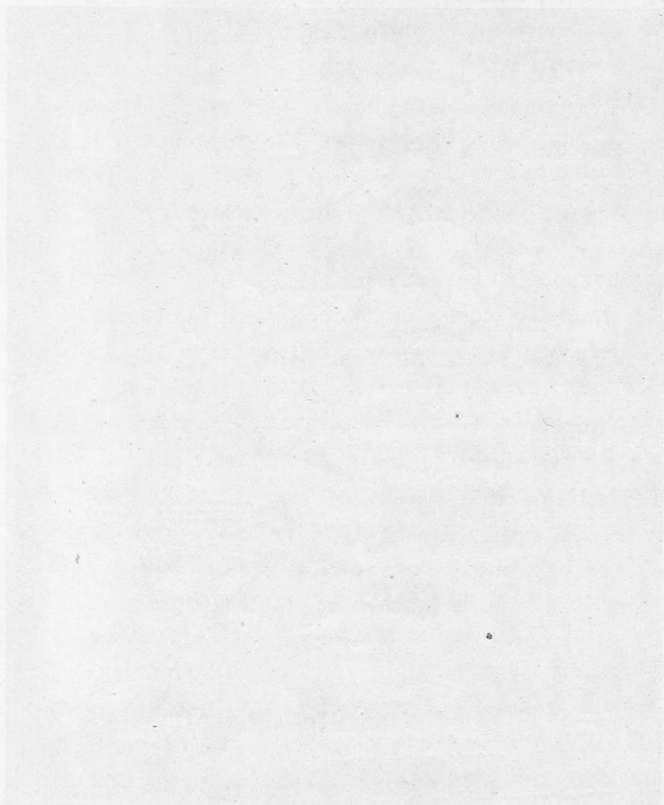

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΚΗΡΥΣΣΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΡΕΥΝΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΤΥΠΩΣΕΩΝ

πων μετάνοιαν, διότι εἰς ὠρισμένην ἡμέραν θὰ κρίνη τὸν κόσμον διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν ὁποῖον ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν. Ἐκ τῶν ἀκροατῶν τοῦ Παύλου ἄλλοι μὲν ἐχλεύαζον αὐτόν, ἄλλοι δὲ ἤθελον πάλιν νὰ τὸν ἀκούσουν, ἐλάχιστοι δὲ ἐπίστευσαν, μεταξύ τῶν ὁποῖοι ν Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ γυνή τις ὀνομαζομένη Δάμαρις. Ἐπειδὴ δ' ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης εἶναι ὁ πρῶτος Ἀθηναῖος, ὁ ὁποῖος ἔγεινε Χριστιανός, θεωρεῖται ὁ πολιούχος ἅγιος τῶν Ἀθηνῶν, ἣ δὲ μνήμη του ἐορτάζεται τὴν τρίτην Ὀκτωβρίου.

6) Ὁ Παῦλος ἐν Κορίνθῳ ἰδρύει Ἐκκλησίαν.

Ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Παῦλος ἦλθεν εἰς Κόρινθον, ἔνθα ἔμεινεν εἰς τὴν οἰκίαν ζεύγους ὁμοτέχνων του, σκηνοποιῶν ἐξ Ἰταλίας, τοῦ Ἀκύλα καὶ τῆς Πρισκίλλης, μετὰ τῶν ὁποῖων καὶ συνειργάζετο. Κατὰ τὰ σάββατα ἐκήρυττε τακτικῶς εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἑβραίων, κατ' ἀρχὰς μόνος, βραδύτερον βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Σίλα καὶ τοῦ Τιμοθέου, οἱ ὁποῖοι ἦλθον ἐκεῖ ταχέως ἐκ Μακεδονίας. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἀπεδέχοντο τὸ κήρυγμά του, τοῦναντίον ἀντέλεγον καὶ ὕβριζον αὐτόν, ἀπεφάσισε κατόπιν ὀράματος, τὸ ὁποῖον εἶδε, νὰ ἀρχίσῃ κηρύττων πρὸς τοὺς ἐν Κορίνθῳ εἰδωλολάτραις καὶ διὰ τοῦτο ἔμεινεν ἐπὶ ἐν καὶ ἡμισυ ἔτος ἐκεῖ. Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Κορίνθου κατηγόρησαν τότε τὸν Παῦλον πρὸ τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Ἀχαΐας Γαλλίωνος ὅτι διαστρέφει τὴν Ἰουδαϊκὴν Θρησκείαν· ἀλλ' ὁ Γαλλίων δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ὁ Παῦλος, ἀφοῦ παρέμεινεν ὀλίγον ἔτι εἰς τὴν Κόρινθον, ἔφυγεν ἐκεῖθεν μετὰ τοῦ Ἀκύλα καὶ τῆς Πρισκίλλης διὰ τὴν Ἔφεσον. Κατὰ τὴν διαμονὴν του ὁ Παῦλος ἐν Κόρινθῳ ἔγραψε τὰς δύο πρώτας αὐτοῦ ἐπιστολάς πρὸς Θεσσαλονικεῖς.

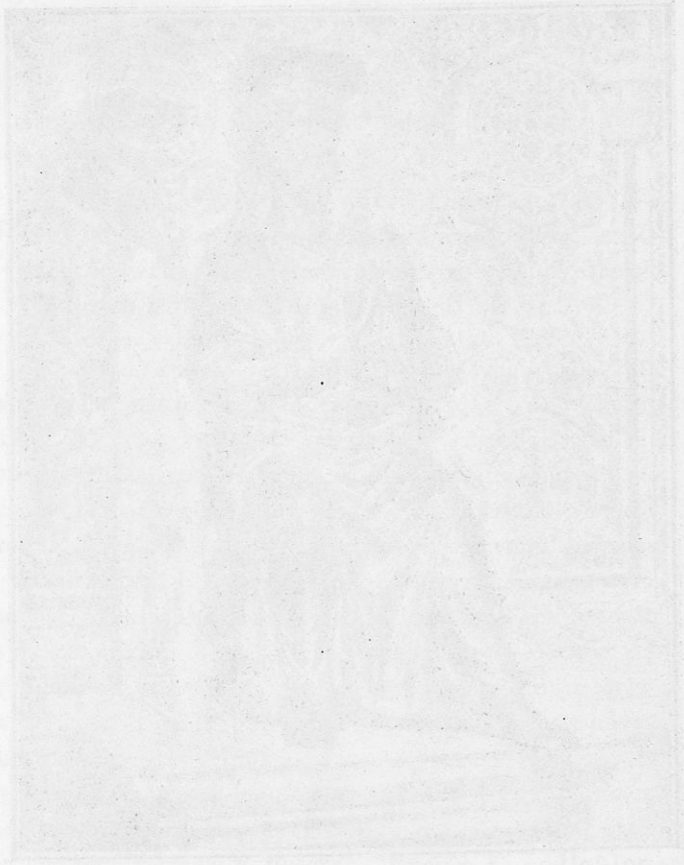
7) Ὁ Παῦλος ἐπιστρέφει εἰς Ἱερουσαλήμ, συλλαμβάνεται καὶ ἀποστέλλεται εἰς Ῥώμην τελευτῇ τοῦ Παύλου.

Ἀφοῦ ἀνεχώρησεν ὁ Παῦλος ἐκ Κόρινθου ἦλθεν εἰς τὴν Ἔφεσον, καὶ κατόπιν εἰς πλείστας πόλεις τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, τέλος δὲ ἠθέλησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἐκεῖ, ἐνῶ εὐρίσκετο ὁ Παῦλος μίαν ἡμέραν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ἐπατέθησαν ἐναντίον αὐτοῦ Ἰουδαῖοι, καὶ ἀφοῦ τὸν ἔσυραν ἔξω τοῦ ναοῦ, ἐζήτουν νὰ τὸν φονεύσουν· τότε κατέφθασεν ὁ χιλιάρχος μετὰ στρατιωτῶν καὶ ἠλευθέρωσε τὸν Παῦλον ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ὄχλου, διέταξε δὲ τοὺς στρατιώτας νὰ τὸν δέσουν μὲ διπλὴν ἄλυσιν, καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσουν εἰς τὸν στρατῶνα· ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ χιλιάρχος ἐφοβήθη μὴ ὁ ἐξηγριωμένος ὄχλος φονεύσῃ τὸν Παῦλον, ἔστειλε τοῦτον πρὸς τὸν ἐν Καισαρείᾳ διαμένοντα Ῥωμαῖον ἡγεμόνα Φήλικα, ὁ ὁποῖος ἐκράτησεν αὐτὸν ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὴν φυλακὴν, μέχρις ὅτου διωρίσθη νέος ἡγεμὼν ὁ Φῆστος. Ἐπειδὴ δ' ὁ Παῦλος, ὡς Ῥωμαῖος πολίτης, ἐζήτησε νὰ δικασθῇ πρὸ τοῦ Καίσαρος τῆς Ῥώμης, ἐπεβιβάσθη πλοίου διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς Ῥώμην· κατὰ τὸν πλοῦν συνέβη ναυάγιον, οὐδεὶς ὁμοῦς ἐπνίγη

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ

(κατὰ τὸ ἐν τῷ Βαυκανῶ τῆς Ρώμης
ἄγαλμα αὐτοῦ)

ΚΟΙΝΗ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΑΘΗΝΑ

13) Ἀποστολικαὶ Ἐκκλησίαι σχέσεις αὐτῶν.

Ἀποστολικαὶ Ἐκκλησίαι λέγονται αἱ ἰδρυθεῖσαι ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν μαθητῶν αὐτῶν. Τοιαῦται Ἐκκλησίαι εἶναι αἱ ἰδρυθεῖσαι ἐν Παλαιστίνῃ ὑπὸ τοῦ Πέτρου καὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων ἐν Συρίᾳ, Κιλικίᾳ, Ἀραβίᾳ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Ἑλλάδι, ταῖς ἐλληνικαῖς νήσοις Κρήτῃ καὶ Κύπρῳ καὶ ἀλλαχοῦ ὑπὸ τοῦ Παύλου· ἐν Πάτραις κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου, ἐν Βοιωτίᾳ ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ τοῦ Μάρκου, ἐν ἀνατολικαῖς Ἰνδίαῖς ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ, καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, τῇ Ῥώμῃ, ἐκηρύχθη ὁ Χριστιανισμὸς πιθανώτατα ὑπὸ Χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι ἤλθον ἐκεῖ χάριν ἐμπορικῶν ὑποθέσεων. Εἰς τὴν Ῥώμην δέ, ὡς εἶπομεν, ἐδίδαξαν καὶ ἐμαρτύρησαν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος. Ἡ Ῥώμη εἶναι ἡ μόνη πόλις τῆς Δύσεως, ἐνθα ἐκήρυξαν ἀσφαλῶς ἀπόστολοι, ἡ μόνη ἀποστολικὴ ἔδρα τῆς Δύσεως.

Ἐκ τῶν χωρῶν τούτων διεδόθη ταχέως ὁ Χριστιανισμὸς πανταχοῦ τοῦ κόσμου, καὶ ἤδη τὸν δεῦτερον αἰῶνα δὲν ὑπῆρχε σχεδὸν γνωστὸν γένος Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων, εἰς τὸ ὅποῖον δὲν εἶχε γνωσθῆ τὸ Εὐαγγέλιον. Αἱ ἀποστολικαὶ αὐταὶ Ἐκκλησίαι διετήρουν ἀδελφικὰς σχέσεις πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὰς νέας ἰδρυομένας Ἐκκλησίας, τηροῦσαι τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης.

14) Διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων. Μάρτυρες τῆς νέας Θρησκείας. Ὁ ἅγιος Δημήτριος· ὁ ἅγιος Γεώργιος.

Εἶδομεν ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἱδρυσιν τῆς Ἐκκλησίας ἤρχισαν νὰ καταδιώκουν τοὺς Χριστιανούς. Ἀλλὰ πολὺ ἀγριωτέρους διωγμοὺς ὑπέστησαν οἱ Χριστιανοὶ ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν, ὡς ἐλέγοντο οἱ εἰδωλόλατραι. Ἀπὸ τοῦ Νέρωνος (67 μ. Χ.), μέχρι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (313 μ. Χ.), ἐκτὸς μικρῶν διαλειμμάτων εἰρήνης, οἱ Χριστιανοὶ ἐξωρίζοντο, ἐφυλακίζοντο καὶ ἀπέθνησκον μαρτυρικῶς, ὡς κοινοὶ κακοῦργοι.

Οἱ λόγοι τῶν κατὰ τῶν Χριστιανῶν τούτων διωγμῶν ἦσαν ποικίλοι. Οἱ αὐτοκράτορες δὲν ἠδύναντο νὰ βλέπουν μὲ καλὸν ὄμμα τὴν χριστιανικὴν Θρησκείαν, διότι ἐνῶ αὐτοὶ διέθετον κατὰ βούλησιν τὴν ζωὴν τῶν ὑπηκόων των, ὁ Χριστιανισμὸς διεκήρυττεν ἰσότητα μετὰ αὐτοκράτορος καὶ δούλου, τὴν ζωὴν τοῦ ὁποῖου μόνον ὁ Θεὸς ἐξουσιάζει· ἐνῶ ἢ εἰκὼν τοῦ αὐτοκράτορος ἐτιμᾶτο μὲ θείας τιμᾶς, καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ θάνατον ἐθεοποιεῖτο, ὁ Χριστιανισμὸς, κηρύττων τὴν λατρείαν μόνον τοῦ ἐνὸς Θεοῦ, ἀπαγορεύει πᾶσαν τοιαύτην ἀνθρωπολατρείαν· ἢ ὑπακοὴ εἰς τὴν πολιτείαν ἦτο ἢ πρώτη ἀρετὴ τοῦ ῥωμαίου πολίτου, ἢ ὑπακοὴ εἰς τὸν θεῖον νόμον ἦτο τὸ πρῶτον καθῆκον τοῦ Χριστιανοῦ. Διὰ πάντα ταῦτα ἡ χριστιανικὴ Θρησκεία ἐθεωρεῖτο ὡς ἀντιστρατευομένη πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς πολι-

τείας καὶ τῶν αὐτοκρατόρων. Οἱ ἱερεῖς, οἱ ἀγαλματοποιοί, οἱ ἀναθηματοποιοὶ ἐζημιοῦντο χρηματικῶς διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς νέας Θρησκείας. Οἱ φιλόσοφοι ἔτρεφον περιφρόνησιν πρὸς Θρησκείαν ἔχουσαν τὴν ἀρχὴν ἐκ χώρας ἀσῆμου, τῆς Παλαιστίνης. Ὁ λαὸς διέκειτο δυσμενῶς πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, τὸ μὲν ἐκ φυσικῆς ἐμμονῆς καὶ ἀγάπης εἰς τὴν Θρησκείαν τῶν πατέρων του, τὸ δὲ ἐξ εὐπιστίας, πιστεύων εἰς τὰς κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ συκοφαντίας, καὶ ἀποδίδων τὰ συμβαίνοντα τυχὸν δυστυχήματα, ὡς πυρκαϊάς, σεισμούς, πλημμύρας, λιμούς, ἐκρήξεις ἡφαιστείων, εἰς τὴν ὀργὴν τῶν Θεῶν κατὰ τῆς κοινωνίας, ἢ ὅποια ἠγείχετο τοὺς Χριστιανούς.

Ὁ πρῶτος διωγμὸς συνέβη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος· εἰς τὴν Ῥώμην ἔγεινε μεγάλη πυρκαϊά, ἢ ὅποια ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὸν αἰμοχαρῆ αὐτοκράτορα· οὗτος θέλων νὰ ἀπομακρύνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ πᾶσαν ὑποψίαν, ἀπέδωκε τὴν εὐθύνην τῆς πυρκαϊᾶς εἰς τοὺς Χριστιανούς, κατὰ τῶν ὁποίων ἐπετέθη ὁ λαὸς μετὰ λύσεως. Τὰ σώματα τῶν Χριστιανῶν περιετυλίσσοντο εἰς δέρματα ἀγρίων θηρίων καὶ ἐρρίπτοντο βορρὰ εἰς τοὺς κύνας, ἢ ἀφοῦ ἠλείφοντο μὲ πίσσαν, ἀνηρτῶντο εἰς δοκοὺς καὶ ἠνάπτοντο, διὰ νὰ φωτίζουσι φῶς ἔνσαρκοι λαμπάδες τοὺς κήπους τῆς Ῥώμης. Τότε ἐμαρτύρησαν εἰς Ῥώμην οἱ κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων Πέτρος καὶ Παῦλος (67 μ.Χ.). Ἐπὶ Δομιτιανοῦ (82—96) ἢ προσέλευσις εἰς τὸν Χριστιανισμόν ἐχαρακτηρίζετο ὡς ἔγκλημα ἀθεΐας, πλεῖστοι δὲ ἐξωρίσθησαν, ἐβασανίσθησαν καὶ ἐθανατώθησαν. Καὶ ἐπὶ Τραϊανοῦ (98—117) κατεδιώχθησαν πάλιν οἱ Χριστιανοί, θεωρούμενοι ὡς μέλη ἀπη-

γορευμένης εταιρείας· μεταξύ ἄλλων ἐμαρτύρησεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁ ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων Συμεών, ὁ τελευταῖος ἐπιζῶν συγγενῆς τοῦ Σωτῆρος, εἰς ἡλικίαν 120 ἐτῶν· καὶ ὁ γέρον ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος ἐστάλη σιδηροδέσμιος εἰς Ῥώμην καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰ θηρία. Ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ εὐσεβοῦς (138—161) ἐμαρτύρησεν ἐπὶ πυρᾶς ἐν Σμύρνῃ ὁ τελευταῖος μαθητῆς τῶν ἀποστόλων, ὁ γέρον ἐπίσκοπος Σμύρνης Πολύκαρπος, διότι δὲν ἐδέχθη ν' ἀπαρνηθῆ τὴν πίστιν του εἰς τὸν Σωτῆρα, τὸν ὁποῖον ἐπὶ 86 ἔτη πιστῶς ὑπηρέτησεν. Διωγμοὶ σφοδροὶ συνέβησαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Μάρκου Αὐρηλίου (161—180), Σεπτιμίου Σεύηρου (193—211) καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ Δεκίου (249—251), ὁ ὁποῖος διέταξεν ἐφαρμογὴν φοβερῶν βασάνων κατὰ τῶν ἀρνούμενων νὰ θύσουν εἰς τὰ εἴδωλα, ὅτε πλεῖστοι ἐπίσκοποι ἔπεσαν θύματα. Μετὰ τοὺς διωγμοὺς ἐπὶ Γάλλου καὶ Οὐάλεριανοῦ, ἐπὶ 43 ἔτη ἀπήλασαν οἱ Χριστιανοὶ εἰρήνης (268—303), ἀλλὰ τὴν εἰρήνην ταύτην διεδέχθη φοβερὰ θύελλα, ἣτοι ὁ σφοδρότερος πάντων τῶν προηγουμένων διωγμῶν, ὁ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305). Οὗτος ἀπὸ τοῦ 303 ἐξέδωκε σειρὰν διαταγμάτων, διὰ τῶν ὁποίων σφοδρῶς κατεδίωκε τοὺς Χριστιανούς, καὶ ἐπέβαλλε ποινὴν θανάτου εἰς τοὺς ἀρνούμενους νὰ θύσουν εἰς τὰ εἴδωλα. Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον ἐμαρτύρησαν πλεῖστοι, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἅγιος Γεώργιος ὁ τροπαιοφόρος καὶ ὁ ἅγιος Δημήτριος ὁ μυροβλήτης.

Ὁ μεγαλομάρτυς καὶ τροπαιοφόρος Γεώργιος ἐγεννήθη εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας, κατήγετο ἐκ γονέων εὐγενῶν καὶ πλουσίων, καὶ νέος ἔτι ὢν κατεῖχεν ἀνώτερα

στρατιωτικά αξιώματα. Μετά τὸν θάνατον τοῦ πατρός του διένειμε τὰ χρήματά του εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἠλευθέρωσεν ὅλους τοὺς δούλους του. Ἐπειδὴ προσηλύτισε πολλοὺς εἰς τὸν Χριστιανισμόν, μεταξὺ τῶν ὁποίων, κατὰ τὴν παράδοσιν, καὶ συγγενεῖς τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ, μετὰ πολλὰ μαρτύρια ἀπεκεφαλίσθη κατὰ διαταγὴν τούτου (304). Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Γεωργίου κατὰ τὴν 23ην Ἀπριλίου, τὸ δ' Ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς ἔχει οὕτως: «Ὡς τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτῆς καὶ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστῆς, ἀσθενούντων ἰατρός, βασιλέων ὑπέρμαχος, τροπαιοφόρε μεγαλομάρτυς Γεώργιε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν». Ἐν τῷ τροπαρίῳ τούτῳ καλεῖται ὁ ἅγιος ἐλευθερωτῆς τῶν αἰχμαλώτων, ἐπειδὴ ἠλευθέρωσε τοὺς δούλους του ὑπερασπιστῆς τῶν πτωχῶν, διότι εἰς αὐτοὺς διένειμε τὴν περιουσίαν του ἰατρός ἀσθενούντων, διότι πολλοὺς ἀσθενεῖς ἐθεράπευσε βασιλέων ὑπέρμαχος, διότι ἐθριάμβευσε πολεμῶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ κράτους, διὸ καὶ τροπαιοφόρος λέγεται, δηλαδὴ νικητῆς. Ὡστε τὸ ἀπολυτίκιον δύναται νὰ ἐξηγηθῆ οὕτω: Σὺ ὦ νικητῆ, μεγαλομάρτυ Γεώργιε, ὁ ὁποῖος ἠλευθέρωσε τοὺς αἰχμαλώτους, ἐβοήθησες τοὺς πτωχοὺς, ἐθεράπευσες ἀσθενεῖς, ἐπολέμησες ὑπὲρ τῶν βασιλέων κατὰ τῶν ἐχθρῶν, μεσίτευε δι' ἡμᾶς πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν μας, διὰ νὰ σωθοῦν αἱ ψυχαί μας.

Ὁ μεγαλομάρτυς καὶ μυροβλήτης Δημήτριος ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐπίσης ἐξ εὐγενῶν γονέων, καὶ ἔλαβεν ὑψηλὰ αξιώματα εἰς τὴν πολιτείαν. Ἐπειδὴ ὅμως προσήλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ἔνθα

ὁ ἅγιος παρρησία ἐκήρυττε τὸ εὐαγγέλιον εἰς τοὺς ἐπι-
 σκεπτομένους αὐτόν. Μεταξὺ ἄλλων ἦλθε πρὸς αὐτόν καὶ
 Νέστωρ τις, ὁ ὁποῖος ἐζήτησε τὴν εὐλογία τοῦ ἁγίου,
 προκειμένου νὰ παλαίσῃ εἰς τὸ στάδιον πρὸς τὸν εἰδωλο-
 λάτρην γίγαντα Λυαῖον· ἐπειδὴ δ' ὁ Νέστωρ ἐνίκησε καὶ
 ἐφόνευσε τὸν Λυαῖον εἰς τὸ στάδιον, ἀπεδόθη ἡ νίκη εἰς τὰς
 εὐχὰς τοῦ ἁγίου, καί, κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος
 Μαξιμιανοῦ, ἐφονεύθη ἐν τῇ φυλακῇ (306)· ἐτάφη δ' ἐν
 Θεσσαλονίκῃ, ἔνθα σώζεται ὁ τάφος του. Ἡ ἐκκλησία ἡμῶν
 τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου κατὰ τὴν 26ην Ὀκτωβρίου,
 τὸ δὲ Ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς ἔχει οὕτω: «Μέγαν εὐ-
 ρατο ἐν τοῖς κινδύνοις σὲ ὑπέρμαχον ἢ οἰκουμένην, ἀθλο-
 φόρε, τὰ ἔθνη τροπούμενον. Ὡς οὖν Λυαίου καθεῖλες τὴν
 ἔπαρσιν, ἐν τῷ σταδίῳ θαρρύνας τὸν Νέστορα, οὕτως ἅγιε
 Χριστὸν τὸν Θεὸν ἰκέτευε δωρῆσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος».
 Δηλαδή: Σὲ ὦ ἀθλοφόρε, ἦτοι νικητὰ, ἅγιε Δημήτριε,
 εὖρεν ὁ κόσμος μέγαν προστάτην εἰς τοὺς κινδύνους· σέ, ὁ
 ὁποῖος ἐνίκησες τοὺς εἰδωλόλατρας (κηρύττων τὸν Χρι-
 στιανισμόν). Ὅπως λοιπὸν ἐταπείνωσες τὴν ἀλαζονεῖαν
 τοῦ Λυαίου, ὅτε ἐνεθάρρυνες εἰς τὸ στάδιον τὸν Νέστορα,
 τοιοῦτοτρόπως, ἅγιε, παρακάλει τὸν Χριστόν, τὸν Θεόν μας,
 νὰ μᾶς χαρίσῃ τὸ μέγα ἔλεός του.

15) Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος προστάτης τῆς νέας
Θρησκείας· τὸ λάβαρον ὁ τίμιος σταυρὸς καὶ
ἡ ἁγία Ἑλένη ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως.

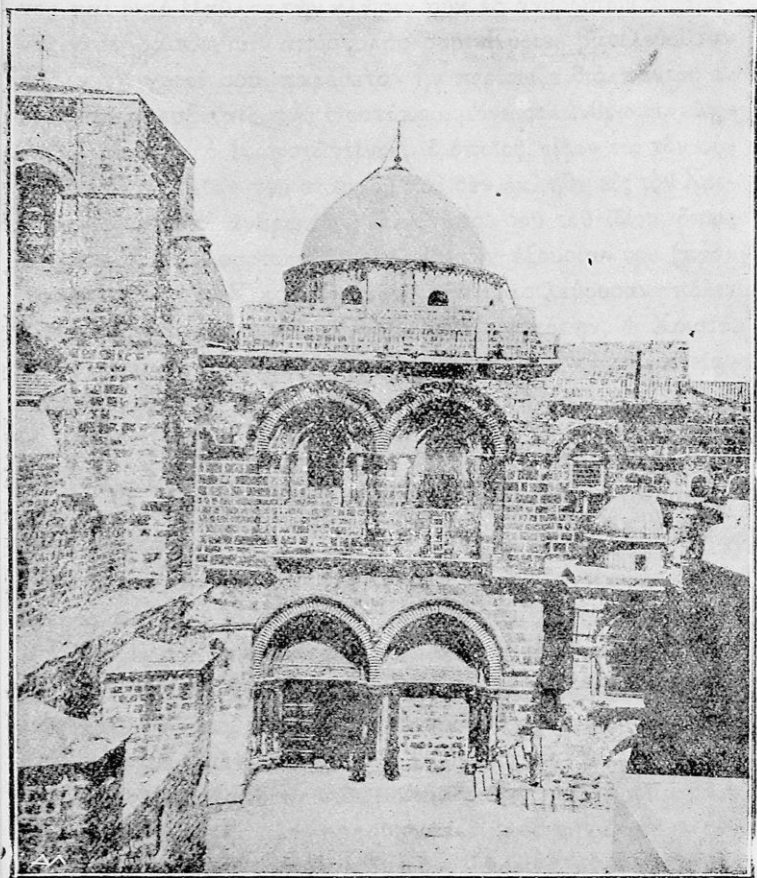
Τέλος εἰς τοὺς φοβεροὺς κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμοὺς ἔθεσε τέρμα ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, Καῖσαρ εἰς τὴν δύσιν ἀπὸ τοῦ 306, ὁ ὁποῖος εἶχε κληρονομήσει εὐσέβειαν τινα παρὰ τοῦ ἡπίου πατρὸς του Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ, καὶ εἶχεν ἐννοήσει ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἦτο ἡ Θρησκεία τοῦ μέλλοντος. Κατὰ τὸ 312 ὁ μέγας Κωνσταντῖνος πολεμῶν πρὸς τὸν Αὐγουστον Μαξεντιον εἶδεν ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνωθεν τοῦ ἡλίου τὸ φωτεινὸν σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ τὰς λέξεις «τούτῳ νίκα»· τὴν ἰδίαν δὲ νύκτα εἶδεν ἐν ὄνειρῳ τὸν Χριστὸν μετὰ τοῦ φανέντος οὐρανόσιου σημείου, ὁ ὁποῖος παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ κατασκευάσῃ τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ, ὡς ὄπλον κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ὑπήκουσε καὶ κατασκεύασε ταύτην, ἔθηκε δ' ἐπ' αὐτῆς ἐκτὸς τοῦ σταυροῦ καὶ τὸ μονόγραμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ· ὀνομάζεται δ' ἡ σημαία αὕτη λάβαρον.

Ὁρμήσας τότε κατὰ τοῦ Μαξεντίου ἐνίκησεν αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ ἀπέδωκε τὴν νίκην εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ, ἐκήρυξε μετὰ τοῦ συνάρχοντός του ἐν τῷ ἀνατολικῷ κράτει, τοῦ Δικινίου, τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς χριστιανικῆς Θρησκείας (313), καὶ παρεχώρησε διάφορα προνόμια εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Δικίνιος ἤρχισε πάλιν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐθνικὴν Θρησκείαν, ἐξεργάγη τα-

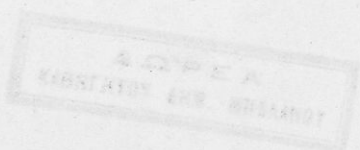
χέως πόλεμος μεταξύ τῶν δύο συναρχόντων· ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κωνσταντίνου ἐνίκησεν ὁ Χριστιανισμός. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, γενόμενος αὐτοκράτωρ, ὑπεστήριξε θερμῶς τὸν Χριστιανισμόν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ καταδιώξῃ τὴν ἐθνικὴν Θρησκείαν. Τὸ 330 μετέφερε τὴν ἔδραν τοῦ κράτους ἀπὸ Ῥώμης εἰς Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον μετονομασθὲν ἔκτοτε Κωνσταντινούπολις, ἔγεινεν ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ἐβαπτίσθη, τὴν δὲ 21ην Μαΐου 337 ἀπέθανεν εἰς Νικομήδειαν, καὶ τὸ σῶμά του, μεταφερθὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐτάφη εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τὸν ὁποῖον αὐτὸς εἶχεν ἰδρύσει.

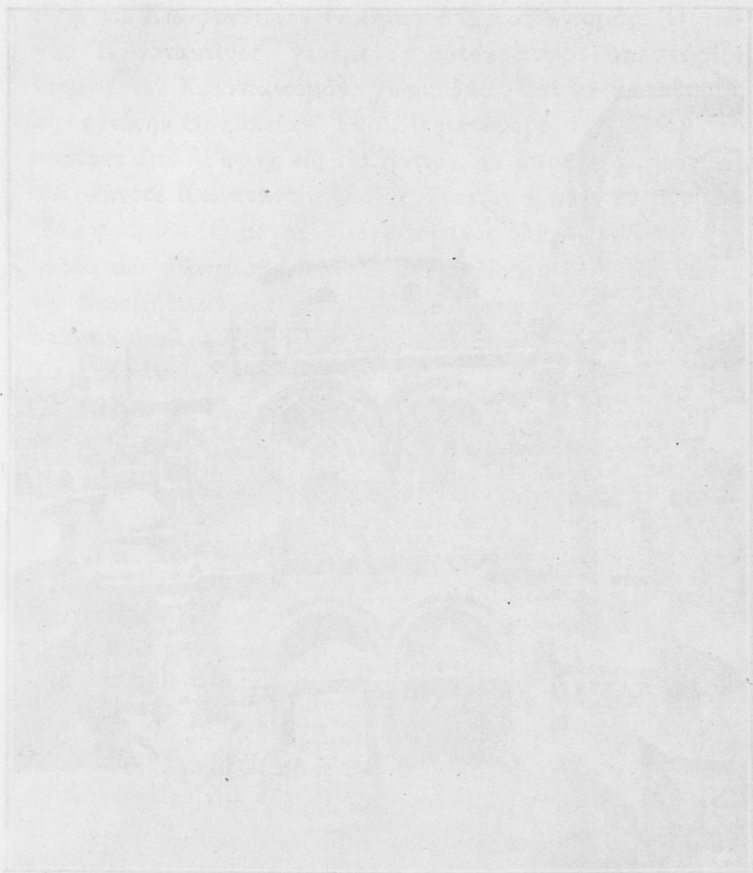
Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, θέσας τέρμα εἰς τοὺς διωγμούς, καὶ ἐπιτρέψας τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀνεδείχθη μέγας προστάτης τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία τιμᾶ τοῦτον ὡς ἅγιον καὶ ἰσαπόστολον.

Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἔδειξε μεταξύ ἄλλων τὴν ἀγάπην του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἰδρύσας εἰς διαφόρους μεγαλόπολεις τῆς Ἀνατολῆς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, ὡς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐπιμελεῖα τῆς μητρὸς του, τῆς ἁγίας Ἐλένης, τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου ἐν Ἱερουσολύμοις, ὁ ὁποῖος σήμερον ἔτι εἶναι τὸ ἱερὸν προσκύνημα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τούτου πανηγυρικῶς ἀνυψώθη πρὸς προσκύνησιν ὁ τίμιος σταυρός, ὁ ὁποῖος εὑρέθη παρὰ τὸν τάφον τοῦ Σωτῆρος. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τῆς ἁγίας του μητρὸς Ἐλένης (21 Μαΐου) ψάλλεται τὸ ἕξις Ἀπολυ-

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΡΟΣΟΨΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Α Ε Ρ Ο Α
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

τίμιον: «Τοῦ σταυροῦ σου τὸν τύπον ἐν οὐρανῷ θεασάμενος καὶ ὡς ὁ Παῦλος τὴν κλήσιν οὐκ ἐξ ἀνθρώπων δεξάμενος, ὁ ἐν βασιλευσιν ἀπόστολός σου, Κύριε, βασιλεύουσαν πόλιν τῇ χειρὶ σου παρέθετο· ἦν περίσωζε διὰ παντός ἐν εἰρήνῃ, πρεσβεύεις τῆς Θεοτόκου, μόνη φιλόανθρωπε». Δηλαδή: Κύριε, ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ὁποῖος εἶδεν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ δὲν ἐκλήθη εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ὑπ' ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑπὸ σοῦ τοῦ ἰδίου, ὅπως ἄλλοτε ὁ Παῦλος, παρέδωκεν εἰς τὴν ἐξουσίαν σου (προστατεύσας τὸν Χριστιανισμὸν) τὴν βασιλεύουσαν πόλιν (δηλ. τὴν Κωνσταντινούπολιν)· σῶζε ταύτην, ὦ Χριστέ, μόνη φιλόανθρωπε, πάντοτε ἐν εἰρήνῃ, μὲ τὴν μεσιτείαν τῆς Θεοτόκου.

16) Ὁ Ἄρειος καὶ ἡ πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος.

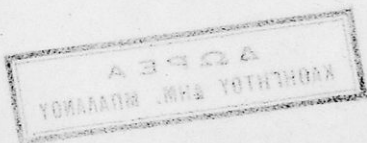
Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου πρεσβύτερός τις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὁ Ἄρειος, παρανοήσας τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός, ὡς ὁ Πατήρ, ἀλλ' ὅτι εἶναι κτίσμα, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι, τὸ πρῶτον ὅμως καὶ τελειώτερον πάντων τῶν κτισμάτων. Ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ πρῶτον ματαίως ἐζήτησε νὰ πείσῃ τὸν Ἄρειον περὶ τῆς πλάνης του, κατεδίκασε τὴν γνώμην του καὶ διὰ συνόδου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἄρειος εἶχε πολλοὺς ὀπαδοὺς, ἡ ἔρις δὲν κατέπαυσεν. Ἀφοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ἄνευ ἐπιτυχίας ἀπεπειράθη νὰ κατασιγήσῃ τὴν

ἔριν, φροντίζων περὶ τῆς ἐνότητος καὶ ὁμονοίας τῆς Ἐκκλησίας, συνεκάλεσεν εἰς σύνοδον τοὺς ἐπίσκοπους τοῦ κράτους εἰς Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας, διὰ νὰ ἀποφασίσουν περὶ τοῦ ζητήματος. Εἰς τὴν σύνοδον ἐκείνην παρέστησαν διὰ πρώτην φοράν ἐπίσκοποι ἐξ ὅλης τῆς οἰκουμένης, διὰ τοῦτο ἢ ἐν Νικαίᾳ αὕτη σύνοδος λέγεται πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος (οἰκουμενικαὶ σύνοδοι συνεκροτήθησαν ἐν ὅλῳ ἑπτά).

Κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην (325) ὁ αὐτοκράτωρ ὠμίλησεν ἐν πρώτοις πρὸς τοὺς συναθροισθέντας κληρικούς περὶ ὁμονοίας. Μετὰ συζήτησιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἰδίως διεκρίθη ὁ νεαρὸς διάκονος τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξαδρείας, ὁ Ἀθανάσιος, ἢ γνώμη τοῦ Ἀρείου ἀπεκηρύχθη, ὁ Ἀρειὸς κατεδικάσθη ὡς αἰρετικὸς, ὅπως λέγονται οἱ διαφωνοῦντες εἰς τὰ δόγματα, ἦτοι τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐξωρίσθη, ὡς καὶ τινες ἐπίσκοποι ἐκ τῶν ὁπαδῶν του. Ὑπεγράφη δὲ ἔκθεσις πίστεως, διὰ τῆς ὁποίας ἐδιδάσκετο ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι τέλειος Θεός, ὡς ὁ Πατήρ, ὁμοούσιος, ἦτοι ἐντελῶς τῆς αὐτῆς οὐσίας πρὸς αὐτόν. Οὕτως ἐθριάμβευσεν ἡ διδασκαλία τοῦ εὐαγγελίου.

Ἡ ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἡσχολήθη καὶ περὶ ἄλλα τινὰ ζητήματα, μεταξὺ δ' ἄλλων καθώρισε πότε νὰ ἐορτάζεται ἢ ἐορτὴ τοῦ Πάσχα, ὥστε νὰ λείψουν αἱ διαφωνίαι μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ὡς πρὸς τοῦτο. Ἐκτοτε δὲ ἐορτάζεται τὸ Πάσχα τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν πανσέληγον, ἢ ὁποία φαίνεται μετὰ τὴν 21ην Μαρτίου, ὅτε κατὰ τὸ 325 μ. Χ. ἦτο ἢ ἡμέρα τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ ἀρειανισμὸς ἐξηκολούθει καὶ μετὰ τὴν

ἐν Νικαία σύνοδον, ἀνεφάνη δὲ προσέτι καὶ νέος αἰρετικὸς, ὁ Μακεδόσιος, ὁ ὁποῖος ἠρνεῖτο τὴν θεότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, συνεκλήθη ἢ δευτέρα οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ 381, ἢ ὁποία ἐπεκύρωσε καὶ ἀνέπτυξε τὴν ἔκθεσιν τῆς πίστεως τῆς Νικαίας, ἔδωκε δ' εἰς ταύτην τὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν ἔχει μέχρι σήμερον («Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν»). Λέγεται δ' ἡ ἔκθεσις αὕτη τῆς πίστεως καὶ σύμβολον τῆς πίστεως, διότι εἶναι τὸ σύμβολον, τὸ σημεῖον, διὰ τοῦ ὁποῖου διακρίνονται οἱ ὀρθόδοξοι τῶν μὴ ὀρθοδόξων.

17) Ὁ μέγας Ἀθανάσιος.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἀνεφάνησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν οἱ μεγάλοι αὐτῆς διδάσκαλοι καὶ συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι ὑπεστήριξαν τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἐναντίον τῶν διαφόρων αἱρέσεων καὶ τῶν πολεμίων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τοὺς περιφημοτέρους τῶν ἐκκλησιαστικῶν τούτων συγγραφέων, οἱ ὁποῖοι πιστῶς ἠκολούθησαν τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὀνομάζομεν χάριν τιμῆς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας.

Μεταξὺ τῶν Πατέρων τούτων ἰδιάζουσαν κατέχει θέσιν ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἐν Νικαία σύνοδον, ἀρχιδιάκονος ὢν, νεαρῶτατος δὲ τὴν ἡλικίαν, ἀνεδείχθη ὁ πρόμαχος τῆς Ὀρθοδοξίας, πολεμήσας διὰ σοβαρωτάτων ἐπιχειρημάτων τὸν Ἀρειανισμόν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Ἀλεξάνδρου ἐγένετο αὐ-

τὸς ἐπίσκοπος, διατελέσας τοιοῦτος ἐπὶ 45 ὀλόκληρα ἔτη. Διὰ τὸν ζήλόν του ὅμως πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ὅτε ἡ πολιτεία αὐτοκρατόρων τινῶν ἤτο εὐνοϊκὴ πρὸς τὸν Ἀρειανισμόν, δεκάκις ἐξωρίσθη καὶ ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ἔμεινεν ἐξόριστος, κινδυνεύσας πολλάκις νὰ χάσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του. Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ἔγραψε πλεῖστα συγγράμματα, ἰδίως δὲ κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Ἀπέθανε τὸ 373. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν πανηγυρίζει τὴν μνήμην τοῦ προμάχου τούτου τῆς Ὁρθοδοξίας τὴν 18ην Ἰανουαρίου. Τὴν δὲ 2αν Μαΐου, ὅτε ἑορτάζεται ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου του, φάλλεται τὸ ἐξῆς Ἀπολυτίκιον: «Στύλος γέγονας ὀρθοδοξίας, θείοις δόγμασιν ὑποστηρίζων τὴν Ἐκκλησίαν, Ἱεράρχα Ἀθανάσιε· τῷ γὰρ Πατρὶ τὸν Υἱὸν ὁμοουσίον ἀνακηρύξας, κατήσχυνας Ἄρειον· Πάτερ ὅσιε, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἰκέτευε δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος». Δηλαδή: Σὺ, ὦ Ἱεράρχα Ἀθανάσιε, ἔγεινες στύλος, ἦτοι ὑπέρμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας, ὑποστηρίζων τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὰ θεῖα δόγματα· διότι μὲ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Υἱοῦ ὡς ὁμοουσίου τοῦ Πατρὸς, ἐνίκησες τὸν Ἄρειον, (ὁ ὁποῖος ὑπεστήριζε τὸ ἐναντίον). Ὅσιε πάτερ, παρακάλει τὸν Θεόν μας Χριστὸν νὰ μᾶς χαρίσῃ τὸ μέγα ἔλεός του.

18) Ὁ Ἰουλιανὸς πολέμιος τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Οἱ διάδοχοι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἀκολουθοῦντες τὴν πολιτικὴν ἐκείνου, ἔδειξαν εὐνοϊαν πρὸς τὸν Χριστιανισμόν. Μοναδικὴν ἐξαίρεσιν ἀπετέλεσεν ὁ Ἰουλιανός,

(361—363) ὁ ὁποῖος δὲν ἠνύθει τὸν Χριστιανισμόν, ἀλλὰ τοῦναντίον ἔτρεφε θερμὴν ἀγάπην πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐθνικὸν κόσμον καὶ τὴν ἐθνικὴν Θρησκείαν. Καὶ αὐτὸς μὲν δὲν κατεδίωξε τοὺς Χριστιανούς, καίτοι ὁ ἐθνικὸς ὄχλος ἐνιαχοῦ παρεξέτράπη εἰς διωγμούς, ἀλλ' ὑποστηρίζων ὅλους τοὺς αἰρετικὸς διέσχισε τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀπηγόρευσε εἰς τοὺς Χριστιανούς τὰς κλασσικὰς σπουδὰς, ἐξήτει δὲ νὰ δδώσῃ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἐθνικὴν Θρησκείαν, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς χριστιανικῶν ἰδεῶν καὶ ἔργων· τοιοῦτοτρόπως εἰσήγαγε τὸ κήρυγμα καὶ τὸ ἄσμα εἰς τὴν λατρείαν, ἔδρυσε φιλανθρωπικὰ καταστήματα καὶ ἐφρόντισε περὶ ἠθικῆς βελτιώσεως τοῦ ἐθνικοῦ κλήρου. Αἱ προσπάθειαι τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκλήθη παραβάτης ἢ ἀποστάτης, ἐπειδὴ ἀπεμακρύνθη τῆς πίστεως τῶν πατέρων του, ἦσαν αἱ τελευταῖαι ἀπόπειραι τοῦ ἐκπνέοντος ἐθνισμοῦ. Τοῦτο συνησθάνθη καὶ ὁ ἴδιος, λέγεται δὲ ὅτι ἐνῶ ἀπέθνησκε, πολεμῶν ἡρωϊκῶς πρὸς τοὺς Πέρσας, ἀνεφώνησε: «Νενίκημας Χριστέ».

19) Ὁ μέγας Βασίλειος.

Μεταξὺ τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καταλέγεται καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, γεννηθεὶς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας, καὶ ἀκμάσας κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα. Ἡ μήτηρ του Ἐμμέλεια καὶ ἡ μάμμη του Μακρίνη, διὰ τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς αὐτῶν, συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς διαμόρφωσιν τοῦ ἦθους του. Ἐσπούδασεν ἐν Κωνσταντινου-

πόλει καὶ ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ τῶν Ἀθηναίων, ἔνθα συνεδέθη ἀδελφικῶς μετὰ τοῦ συσπουδαστοῦ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐσπούδαζε τότε ἐν Ἀθήναις καὶ ὁ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης. Ὁ μέγας Βασίλειος, μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του, ἐγένετο ἐπ' ὀλίγον διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς εἰς τὴν πατρίδα του, διέτριψε δ' ὕστερον εἰς τὴν ἔρημον, προσευχόμενος καὶ μελετῶν, καὶ τέλος ἔγεινε πρεσβύτερος, κατόπιν δ' ἐπίσκοπος εἰς τὴν ἰδίαν του πατρίδα.

Ὁ Βασίλειος ὡς ἐπίσκοπος ἀνεδείχθη ἀληθῶς μέγας, ὑπόδειγμα ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, πραότητος μὲν ἀφ' ἑνός, ἀλλ' ἀκλόνητος ἀφ' ἑτέρου, ὅταν αἱ περιστάσεις ἀπήτουν τοῦτο. Αὐτοκράτωρ ἦτο τότε ὁ Οὐάλης, ὁ ὁποῖος εὐνοῶν τὸν Ἀρειανισμόν, ἔστειλε τὸν ἐπίτροπόν του Μόδεστον πρὸς διαφόρους ἐπισκόπους, διὰ νὰ πείσῃ αὐτούς, μὲ ὑποσχέσεις καὶ μὲ ἀπειλάς, νὰ γίνουν Ἀρειανοί. Πολλοὶ ἐπίσκοποι ὑπεχώρουν ὅτε ὅμως ὁ Μόδεστος παρουσιάσθη πρὸ τοῦ Βασιλείου καὶ ἐζήτηε παρ' αὐτοῦ νὰ υποκύψῃ εἰς τὴν βασιλικὴν ἐπιθυμίαν, εὔρε τὸν Βασίλειον ἀκλόνητον. Ὁ Μόδεστος τότε ἠπειλήσεν αὐτὸν δι' ἔξορίας, μαρτυρίων καὶ θανάτου, ἀλλ' ὁ Βασίλειος, πλήρης θάρρους καὶ ἀξιοπρεπείας, ἀπήντησεν: « Ἐκ πάντων τούτων οὐδὲν φοβοῦμαι· ἀρπαγὴν τῆς περιουσίας δὲν φοβέται ὁ μηδὲν ἔχων, εἰμὴ ὀλίγα τινα παλαιὰ ἐνδύματα καὶ τινα βιβλία· ἔξορίαν δὲν γνωρίζω, διότι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἶμαι ὡς ξένος· μαρτύρια δὲν δύνανται νὰ ἐπιβληθοῦν εἰς τὸ ἀσθενὲς τοῦτο σῶμα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ καταστρέψῃ ἢ πρώτη προσβολή· ὁ θάνατος τέλος μὲ ἐνώνει

μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πληροὶ πάσας τὰς εὐχάς μου. Ἡμεῖς εἴμεθα πρᾶοι καὶ ταπεινοὶ εἰς ὅλα, οὐ μόνον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἐλάχιστον τῶν ἀνθρώπων· ὅταν ὅμως πρόκηται περὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ δὲν φοβούμεθα. Τὸ πῦρ, τὸ ξίφος, τὰ θηρία καὶ οἱ ὄνυχες οἱ σχίζοντες τὰς σάρκας εἶναι δι' ἡμᾶς μᾶλλον ἀπόλαυσις παρά φόβος· ἄς ἀκούσῃ ταῦτα καὶ ὁ βασιλεὺς». Ἡ ἀνδρική αὕτη στάσις τοῦ Βασιλείου ἐπέφερε τὸν θαυμασμὸν τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ ὁποῖος ἀφήκεν αὐτὸν πλέον ἀνενόγητον.

Ὁ μέγας Βασιλεὺς φημίζεται καὶ διὰ τὴν μεγάλην του φιλανθρωπίαν· οὐ μόνον ὅτε ἤτο νέος διένειμε τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ καὶ ὅτε συνέβη λιμός τις εἰς τὴν Καισάρειαν, ἔτρεφε πλείστους πτωχοὺς καθ' ἐκάστην εἰς τὴν οἰκίαν του· βραδύτερον δὲ γενόμενος ἐπίσκοπος ἴδρυσεν καὶ συνετήρει μέγιστον πτωχοκομειὸν.

Ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς φημίζεται ὁ μέγας Βασιλεὺς, συγγράψας σοφώτατα συγγράμματα, ἰδίως κατὰ τοῦ ἀρειανισμοῦ καὶ ἐρμηνευτικὰ τῆς ἀγίας Γραφῆς. Τοῦ μεγάλου Βασιλείου σώζεται καὶ λειτουργία, ἣ ὁποία σήμερον τελεῖται δεκάκις τοῦ ἔτους (τὰς πέντε πρώτας Κυριακὰς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τὴν μεγάλην Πέμπτην καὶ τὸ μέγα Σάββατον, τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἀγίου Βασιλείου). Ἡ ἐκκλησία ἡμῶν τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Βασιλείου († 379) κατὰ τὴν πρώτην Ἰανουαρίου.

20) Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός.

Ὁ ἐκ Καππαδοκίας καταγόμενος Γρηγόριος ἔλαβε τὴν πρώτην χριστιανικὴν ἀνατροφὴν παρὰ τῆς εὐσεβοῦς μητρὸς τοῦ Νόννης. Ἀφοῦ ἐσπούδασεν εἰς Καισάρειαν, Ἀλεξάνδρειαν καὶ Ἀθήνας, ἔνθα συνεδέθη μετὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἦλθε βραδύτερον εἰς τὸ ἐρημητήριον τοῦ Πόντου, ὅπου διέτριβεν ὁ Βασίλειος, καὶ κατέγεινε μετ' αὐτοῦ εἰς βαθείας μελέτας τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας. Μετ' ὀλίγον ἦλθεν εἰς Ναζιανζὸν καὶ ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ ἐπισκόπου πατρὸς του, τὸν ὁποῖον ἐβοήθη εἰς τὰ ἐπισκοπικὰ του καθήκοντα. Ἡ φήμη του εἶχε ταχέως διαδοθῆ καὶ πολλαχοῦ ἐζήτουν αὐτὸν δι' ἐπίσκοπον, ἀλλ' αὐτὸς ἀπέφευγεν ὅτε ὅμως οἱ ὀλίγοι ἀπομείναντες ὀρθόδοξοι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα τότε δεινῶς καταπιέζοντο ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν, προσεκάλεσαν αὐτὸν ὡς ἐκκλησιαστικὸν προϊστάμενον, ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν, καὶ ἐκεῖ εἰς τινα μικρὸν καιρὸν, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἐξεφώνησε τοὺς περιφήμες πέντε λόγους κατὰ τοῦ ἀρειανισμοῦ περὶ τῆς θεότητος τοῦ Λόγου (δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ), ἐξ οὗ καὶ ἐπεκλήθη Θεολόγος. Ὅτε ὁ Θεοδόσιος ὁ Α' ἔγινεν αὐτοκράτωρ (380), ἀνεκήρυξε τὸν Γρηγόριον ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὸν κατέστησε πρόεδρον τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου (381)· ἀλλὰ ταχέως ἔφυγεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἔνεκα τῶν πολλῶν κατ' αὐτοῦ ἀν-

τιδράσεων τῶν ἐχθρῶν του καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Ναζιανζόν. Τέλος ἀποσυρθεὶς εἰς ἐξοχικόν του κτήμα, ἀπέθανε τὸ ἔτος 390.

Ὁ Γρηγόριος δὲν εἶχε πολὺ ἀνεπτυγμένον τὸ διοικητικὸν χάρισμα, διεκρίθη ὅμως πολὺ ὡς ῥήτωρ καὶ ὡς συγγραφεὺς, συγγράφας πλείστους λόγους, ἐπιστολάς καὶ ποιήματα· διὰ τὴν ἐξοχὸν συγγραφικὴν δρᾶσίν του θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν μεγίστων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ὅποια τιμᾶ τὴν μνήμην του κατὰ τὴν 25 Ἰανουαρίου.

21) Ὁ Θεοδόσιος Α' καταδιώκων τοὺς ἐθνικοὺς.

Μετὰ τὸν Ἰουλιανὸν οὐδεὶς πλέον αὐτοκράτωρ ἀπειράθη νὰ πολεμήσῃ τὸν Χριστιανισμόν, τὸνναντίον πάντες οἱ διάδοχοι τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οὗτοι ἠνείχοντο τὴν ἐθνικὴν Ὀρθόδοξον, ἀλλὰ Θεοδόσιος δ' Α' (379—395) ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ αὐστηρὰ μέτρα κατὰ ταύτης, καὶ διὰ διατάγματος ἐχαρκτήρισεν ὡς ἕγκλημα τὴν εἰδωλολατρείαν· οἱ μοναχοὶ καὶ ὁ λαὸς κατεδίωκον μετὰ σφοδρότητος τὸν ἐθισμόν καὶ κατέστρεφον ἐθνικοὺς ναοὺς καὶ ἀριστουργήματα τῆς ἐθνικῆς τέχνης. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνέβησαν αἱματηραὶ ταραχαὶ μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ ἐθνικῶν, καὶ τότε κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος ὁ ῥωμαϊκὸς στρατὸς κατέστρεψεν ἐκ θεμελίων τὸν περίφημον ἐθνικὸν ναὸν τοῦ Σεράπιδος, τὸ Σεραπεῖον. Αἱ παρεκτροπαὶ αὗται κατὰ τῆς ἐθνικῆς λατρείας καὶ τῶν κειμηλίων τῆς ἐθνικῆς τέχνης εἶναι

ἄξια κατὰ κράτος, οὐ μόνον διότι κατεστράφησαν τόσα ἀριστουργήματα, οὐ μόνον διότι αἱ πεποιθήσεις παντὸς ἀνθρώπου πρέπει νὰ εἶναι σεβασταί, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ Σωτὴρ οὐδέποτε συνέστησε τὴν διὰ τῆς βίας ἐκχριστιάνισιν, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς πειθοῦς· διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐκ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀπεδοκίμαζον, ὡς ξένας πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν, τὰς παρεκτροπὰς ταύτας κατὰ τῆς ἐθνικῆς Ὁρησκείας· ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς μέθης ἐκ τῆς νίκης καὶ τοῦ φανατισμοῦ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι παρώρμων τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐξαλείψῃ διὰ τῆς βίας τὸν ἐθνισμόν, αἱ διαμαρτυρίαι αὐταὶ τῶν ὀλίγων πατέρων ἦσαν ὡς φωναὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἐπὶ Θεοδοσίου Α' συνεκροτήθη, ὡς εἶδομεν, ἡ δευτέρα οἰκουμενικὴ σύνοδος (381) ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ διωγμὸς κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας ἐξηκολούθησε καὶ ἐπετάθη μάλιστα ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Α'.

22) Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Ὁ Ἰωάννης, ὁ ἕνεκα τῆς ἐξόχου του εὐγλωττίας ἐπονομασθεὶς Χρυσόστομος, ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἀνετράφη ὑπὸ τῆς εὐσεβοῦς μητρός του Ἀνθούσης. Ἐσπούδασε τὴν ῥητορικὴν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ περιφήμου τότε ἐθνικοῦ ῥήτορος Λιβανίου, ὁ ὁποῖος τόσον ἐξετίμησε τὸ ῥητορικὸν τάλαντον τοῦ μαθητοῦ του, ὥστε ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ἔλεγεν ὅτι αὐτὸν θὰ ἀνεγνώριζεν ὡς διάδοχόν του, ἐὰν δὲν ἦτο Χριστιανός. Ἀφοῦ ἐβαπτίσθη, ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τῆς Ἀντιοχείας,

ἐνθα διεκρίθη. Χειροτονηθεὶς βραδύτερον πρεσβύτερος Ἀντιοχείας ἐφημίσθη τόσον ὡς ρήτωρ, ὥστε ἐκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀνεδείχθη πατριάρχης τῆς πρωτεύουσας, ἐνθα διεκρίθη ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου· ἐφρόντισε διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου εἰς τοὺς ἐθνικοὺς Γότθους καὶ Πέρσας, κατεπολέμησε τοὺς αἵρετικούς, περιέθαλψε τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ἀξίους προστασίας, διώκησε μετ' ἀγάπης καὶ αὐστηρότητος τὸν ὑπ' αὐτὸν κληρὸν, καὶ ἐκήρυξε μετὰ παρρησίας πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, ἐνδιαφερόμενος μόνον διὰ τὴν πρόσδοκον καὶ ἡθικότητα τοῦ ποιμνίου, ἀδιαφορῶν ἂν δυσηρέσται πολλοὺς σημαίνοντας, τῶν ὁποίων ἤλεγχε τὰς παρεκτροπὰς. Ἐπειδὴ δὲ δριμέως κατεφέρετο κατὰ τῆς πολυτελείας καὶ τῆς ἀσωτίας τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καὶ τῆς αὐτοκρατείας Εὐδοξίας ἐξωρίσθη δὲ· ἐνῶ ἐπορεύετο εἰς Πόντον, τὸν τόπον τῆς δευτέρας ἐξορίας του, δὲν ὑπέμεινε εἰς τὰς ταιπιωρίας ἀλλ' ἀπέθανε (407), δοξολογῶν τὸν Θεόν.

Ὁ Χρυσόστομος συνέγραψε πλείστα συγγράμματα, λόγους, ἐπιστολάς, ἐρμηνείας εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν, καὶ διαφόρους ἄλλας πραγματείας, αὐτοῦ δὲ εἶναι ἔργον καὶ ἡ σήμερον τελουμένη ἐν ὅλῃ τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ λειτουργία. Ὁ Χρυσόστομος εἶναι ὁ μέγιστος ρήτωρ τῆς Ἐκκλησίας πάντων τῶν αἰώνων, ἐλατρεῦετο δὲ ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τιμᾷ τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν 13ην Νοεμβρίου, καὶ τὴν 27ην Ἰανουαρίου εορτάζεται ἡ μετὰ πομπῆς ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου του εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὴν δὲ 30ὴν Ἰανουαρίου ἡ Ἐκκλησία πανηγυρίζει ἀπὸ κοινοῦ τὴν μνήμην τῶν τριῶν μεγάλων αὐτῆς

Ἱεραρχῶν καὶ οἰκουμενικῶν διδασκάλων, Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ψάλλεται τὸ ἐξῆς ἀπολυτίκιον: «Τοὺς τρεῖς μεγίστους φωστῆρας τῆς τρισηλίου Θεότητος, τοὺς τὴν οἰκουμένην ἀκτίσι δογμάτων θείων πυρσεύσαντας, τοὺς μελιρρύτους ποταμοὺς τῆς σοφίας, τοὺς τὴν κτίσιν πᾶσαν θεογνωσίας νόμασι καταρδεύσαντας, Βασίλειον τὸν μέγαν καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον, σὺν τῷ κλεινῷ Ἰωάννῃ, τῷ τὴν γλῶσσαν χρυσορρήμονι, πάντες οἱ τῶν λόγων αὐτῶν ἔρασταί, συνελθόντες ὕμνοις τιμήσωμεν· αὐτοὶ γὰρ τῇ Τριάδι ὑπὲρ ἡμῶν ἀεὶ προσευδούσιν». Ἐν τῷ ἀπολυτικίῳ τούτῳ οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι χαρακτηρίζονται ὡς οἱ τρεῖς μέγιστοι φωστῆρες τῆς Θεότητος· λέγεται δ' αὕτη τρισηλίας, ὡς ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν ὑποστάσεων, τοῦ Πατρὸς, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, αἱ ὁποῖαι ποιητικῶς παραβάλλονται πρὸς τρεῖς πνευματικούς ἡλίους· οἱ φωστῆρες οὗτοι ἐπύρσευσαν, δηλαδὴ ἐφώτισαν καὶ ἐθέρμαναν τὸν κόσμον μὲ τὰς πνευματικὰς ἀκτῖνας, ἤτοι μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν θείων δογμάτων· παραβάλλονται κατόπιν οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι πρὸς ποταμοὺς σοφίας ρέοντας μέλι, διότι, ὅπως ὁ ποταμὸς ποτίζει καὶ καθιστᾷ εὐφορον τὴν πέριξ χώραν, οὕτω καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ εὐγλωττίας των κατήρδευσαν, ἐπότισαν, δηλαδὴ ἐδίδαξαν ὅλον τὸν κόσμον μὲ τὰ νόματα (τὰ ὕδατα), ἤτοι τὴν σοφίαν τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ.

Ὡστε τὸ ἀπολυτίκιον δύναται νὰ παραφρασθῇ ὡς ἐξῆς: Ἄς συνέλθωμεν πάντες οἱ θαυμασταὶ τῶν λόγων τῶν τριῶν μεγίστων φωστῆρων τῆς τρισυποστάτου Θεότητος καὶ ἄς

τιμήσωμεν μὲ ὕμνους αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἐφώτισαν τὸν κόσμον μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν θείων ἀληθειῶν· αὐτοὺς τοὺς εὐγλωττοτάτους καὶ σοφωτάτους ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι ἐδίδαξαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὴν σοφίαν τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον μετὰ τοῦ περιφήμου Ἰωάννου, τοῦ ὁποῖου ἡ γλῶσσα ῥέει χρυσὸν (Χρυσοστόμου)· διότι αὐτοὶ μεσιτεύουσι πάντοτε ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὴν Τριάδα.

23) Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

Ὁ μέγας αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανὸς ὁ Α' (527—565) ἀνενέωσε τοὺς κατὰ τῶν ἐθνικῶν νόμους καὶ ἐπέβαλεν εἰς τοὺς ἀρνούμενους νὰ βαπτισθοῦν τὴν ποινην τοῦ θανάτου· ἐπέφερε δὲ καίριον πλήγμα κατὰ τοῦ ἐθνισμοῦ, διατάξας νὰ κλείσουν αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαί, αἱ ὁποῖαι ἕως τότε συνεκράτουν τὴν πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐθνικὸν κόσμον ἀγάπην· ἐκ τῶν σχολῶν τούτων ἤκμαζε τότε πρὸ πάντων ἡ φιλοσοφικὴ σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν.

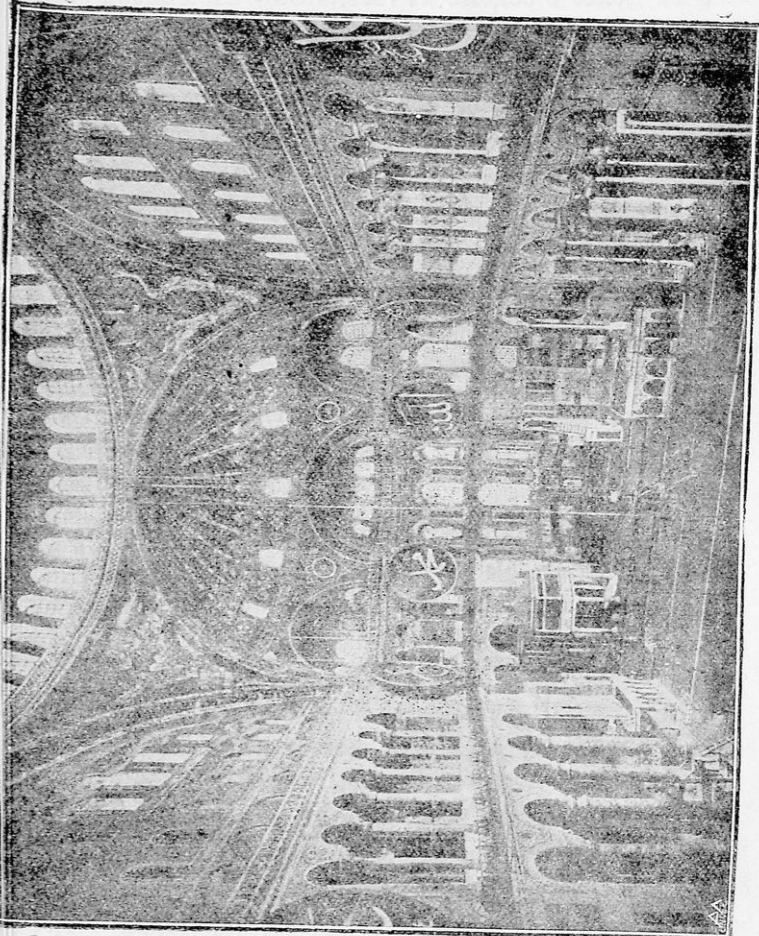
Διὰ τῶν αὐστηρῶν τούτων μέτρων κατὰ τοῦ ἐθνισμοῦ, οὗτος περιωρίζετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, μέχρις οὗτου κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ἐξέλιπεν ἐντελῶς. Ἐκ τῶν τελευταίων ἐκχριστιανισθέντων λαῶν εἶναι οἱ Μανιάται, οἱ ὁποῖοι μόλις ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο (867) ἐξεχριστιανίσθησαν.

Ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐκτίσθη καὶ ὁ περίφημος ναὸς

τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας (δηλαδή τοῦ ἁγίου Πνεύματος) ἐν Κωνσταντινουπόλει. Νάδν περικαλλῆ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ ἴδρυσεν τὸ πρῶτον ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, τὸν ὁποῖον ἀνεκδόμησεν εὐρυχωρότερον ὁ υἱός του Κώνστας. Ὅτε ἐξωρίσθη ὁ Χρυσόστομος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ λαὸς τὸν ἐπυρπόλησεν, ἀνεκτίσθη δὲ πάλιν μετ' ὀλίγον. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἐπυρπολήθη ἐκ νέου ὁ ναὸς ὑπὸ τοῦ ὄχλου, κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα (532), ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν λήξιν τῆς στάσεως ὁ Ἰουστινιανὸς ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ νέου κτιρίου, τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπέστατον, θεωρούμενον ὡς ἐν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης. Τὸ 537 ἐτετέλεσθησαν τὰ ἐγκαίνια, ὅτε λέγεται ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνεφώνησε «νενίκηκά σε Σολομῶν», ἐννοῶν διὰ τοῦτου ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἦτο ἀνώτερος καὶ αὐτοῦ τοῦ περιφήμου ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἰδρῦσει ὁ Σολομῶν. Ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ναοῦ ἐστοίχισε περὶ τὰ 360 ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Χρυσὸς καὶ πολύτιμοι λίθοι καὶ ἀριστουργήματα τέχνης ἐκόσμησαν τὸν ναόν. Εἰς τὸ μέσον τῆς ἀλλῆς ὑπῆρχεν ἡ καλουμένη κρήνη, ἔνθα κατέδυνον τοὺς δακτύλους εἰς τὸ ὕδωρ οἱ εἰσερχόμενοι πιστοί, ἄνωθεν δὲ τῆς κρήνης ἀνεγίνωσκετο ἡ περίφημος ἐπιγραφή:

Νίψον ἀνομήματα μὴ μόναν ὄψιν,

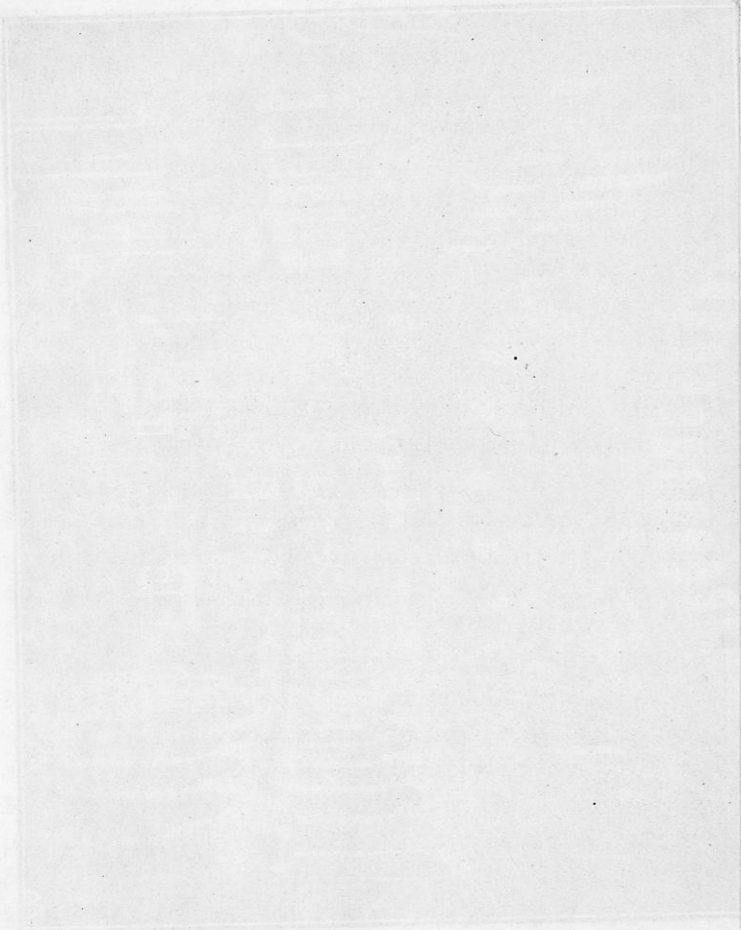
ἡ ὁποία εἴτε ἐκ δεξιῶν εἴτε ἐξ ἀριστερῶν ἀναγνωσθῆ ἀποδίδει τὴν αὐτὴν φράσιν. Ἀξιοθαύμαστα εἶναι κυρίως ἡ ἀρμονία, ἡ ἐλαφρότης παρ' ὄλον τὸν ὄγκον, καὶ τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ ναός. Χαρακτηριστικὸν τοῦ ναοῦ τούτου εἶναι ὁ θόλος, τοῦ ὁποίου διὰ πρώτην φοράν ἐγίνετο χρῆσις εἰς ἐκκλησίαν· ἐπειδὴ δὲ ναὸς μὲ θόλον ἐκτίσθη τὸ πρῶτον ἐν

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΟΦΙΑΣ

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΚΑΤΑΧΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Α Ε Ρ Ω Δ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΑΤΗΧΗΤΩΝ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ

Βυζαντίω, πᾶς ναὸς ἔχων θόλον λέγεται ὅτι εἶναι βυζαντινοῦ ρυθμοῦ. Τὸ 558 ἔπεσεν ἐκ σεισμοῦ ὁ θόλος, καὶ ἀνιδρύθη ἀμέσως, ἔτι κομψότερος, ὁ σήμερον ὑπάρχων.

Ἀπὸ τοῦ 1453, ὅτε ἐκυριεύθη ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ ἱερὸς οὗτος ναὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετεβλήθη εἰς τζαμίον. Βεβαίως δὲν εἶναι μακρὰν ἢ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἑλληνες λειτουργοὶ τῆς Χριστιανοσύνης θὰ ἀναπέμψουν πάλιν πρὸς τὸν Ὑψιστον δοξολογίας ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς πρωτεύουσας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τοῦ τόπου τῶν ὀνείρων παντὸς Ἑλληνοῦ!

24) Ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος καὶ ὁ ἀνάδιστος ὕμνος ἢ ὕψωσις τοῦ τιμίου σταυροῦ.

Εἰς τῶν μεγίστων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου ἦτο ὁ Ἡράκλειος (610—640), ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ κράτος διεξήγαγε πλείστους νικηφόρους πολέμους κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ.

Ἐπ' αὐτοῦ ἐπολιορκήθη τὸ πρῶτον ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τῶν ἠνωμένων δυνάμεων τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀθάρων, οἱ ὁποῖοι ὅμως ἠττηθέντες ταχέως ἠναγκάσθησαν νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν (626)· τότε ἐπειδὴ ἡ νίκη αὕτη ἔσωσε τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὸν Ἑλληνισμόν ἀπὸ ὑπερτάτους κινδύνους, χάρις εἰς τὴν γενναιότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἐπολέμησεν ὁ στρατός, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀκλόνητον πεποιθήσιν εἰς τὴν προστασίαν τῆς πολιούχου Θεο-

τόκου, τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀγῶνος ἀπεδόθη εἰς τὴν «ὑπέρ-
μαχον στρατηγόν», ἤτοι τὴν ἡγουμένην τοῦ στρατοῦ
προστάτιδα τῆς πόλεως Θεοτόκον· διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἀνύ-
μνησε ταύτην ὄρθιος, εἰς δῆλωσιν αἰδίου εὐγνωμοσύνης,
καὶ οὕτω καθιερώθη ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀκάθιστου ὕμνου, εἰς
τὴν ὁποίαν προσεσέθη βραδύτερον ἡ μνήμη τῶν δύο πο-
λιορκιῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ἀπεκρούσθησαν οἱ Ἄραβες
ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας. Ὁ ἀκάθιστος ὕμνος σύγκειται ἐξ
24 οἰκῶν (ἤτοι συνόλου τροπαρίων), ἀνὰ ἕξ τῶν ὁποίων
κατὰ σειρὰν ψάλλονται καθ' ἑκάστην τῶν τεσσάρων πρῶ-
των Παρασκευῶν τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὴν
δὲ ἐσπέραν τῆς Παρασκευῆς τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῆς
Τεσσαρακοστῆς ψάλλεται ὁλόκληρος ὁμοῦ ὁ ἀκάθιστος
ὕμνος. Πασίγνωστον εἶναι τὸ Κοντάκιον : «Τῆ ὑπερμάχῳ
στρατηγῷ τὰ νικητήρια· ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δαινῶν, εὐχα-
ριστήρια ἀναγράφω σοι ἡ πόλις σου Θεοτόκε· ἀλλ' ὡς
ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον ἐκ παντοίων με κινδύνων
ἐλευθέρωσον, ἵνα κράζω σοι : Χαῖρε νύμφη ἀνύμφευτε».
Δηλαδή : Τὴν νίκην εἰς σὲ ἀποδίδω, ὦ προστάτις Θεοτόκε,
ἡ ὁποία ὠδήγηεις τὸν στρατόν. Ἐπειδὴ ἠλευθερώθη ἀπὸ
τὰ δεινά, σὲ εὐχαριστῶ, ἐγὼ ἡ πόλις σου, ὦ Θεοτόκε.
Ἐπειδὴ ὅμως ἡ δύναμις σου εἶναι ἀκατανίκητος, ἐλευθέ-
ρωσέ με ἀπὸ διαφόρους κινδύνους, ὥστε νὰ κράζω πρὸς σέ :
Χαῖρε νύμφη ἀνύμφευτος.

Ὁ Ἡράκλειος πολεμῶν τὸ 628 πρὸς τοὺς Πέρσας κα-
τόρθωσε νὰ ἐπανακτήσῃ τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυ-
ρόν, τὸν ὁποῖον ἄλλοτε (614) οἱ Πέρσαι εἶχον ἀπαγάγει
ἐξ Ἱεροσολύμων· ἔφερε δὲ τοῦτον καὶ ἀνύψωσε πανηγυ-

ρικῶς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ἐνῶ ὁ λαὸς ἔφαλλε :
 « Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρο-
 νομίαν σου, νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμε-
 νος, καὶ τὸ σὸν φυλάττων διὰ τοῦ σταυροῦ σου πολίτευμα ». *Δηλαδή* : Ὁ Κύριε, σῶσε καὶ εὐλόγησε τὸν λαόν σου, χα-
 ρίζων νίκας εἰς τοὺς βασιλεῖς ἐναντίον τῶν βαρβάρων, καὶ
 διὰ τῆς βοηθείας τοῦ σταυροῦ σου διαφυλάττων σώαν τὴν
 πολιτείαν σου. Τότε ὠρίσθη, εἰς ἀνάμνησιν τῆς εὐρέ-
 σεως τοῦ τιμίου σταυροῦ ὑπὸ τῆς ἀγίας Ἑλένης, καὶ τῆς
 ἐπαναφορᾶς τούτου εἰς Ἱεροσόλυμα ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου,
 ἡ ἑορτὴ τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἑορταζομένη
 ἔκτοτε κατὰ τὴν 14ην Σεπτεμβρίου.

25) Οἱ ἀσκηταί· ὁ ἅγιος Ἀντώνιος· ὁ μοναχικὸς βίος.

Ἀπὸ τοῦ δευτέρου αἰῶνος ἄνδρες τινὲς καὶ γυναῖκες ἐζήτουν ν' ἀνυψωθοῦν πρὸς τὸν Θεόν, ἀπομακρυνόμε-
 νοι τῶν διασκαδάσεων τοῦ κόσμου, νηστεύοντες καὶ προ-
 σευχόμενοι συνεχῶς. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι κατ' ἀρχὰς ἔμενον
 εἰς τὰς πόλεις· ἐνίστε ὅμως, εἰς καιρὸν τῶν διωγμῶν, πολ-
 λοι ἐξ αὐτῶν διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν μανίαν τῶν διωκτῶν
 καὶ τὴν διαφθορὰν τῆς συγχρόνου των κοινωνίας, ἀπεχώ-
 ρουν προσωρινῶς εἰς τὴν ἔρημον, ἐνθα ἠσκούντο, δηλαδή
 κατεγίνοντο εἰς τὴν νηστείαν, τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἐγ-
 κράτειαν.

Πρῶτος, ὁ ὁποῖος ἀπεχώρησε δι' ὄλην του τὴν ζωὴν εἰς

τὴν ἔρημον, καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ ἰδρυτὴς τοῦ ἀσκητικοῦ βίου εἶναι, κατὰ τὴν παράδοσιν, Παῦλος ὁ ἐκ Θηβαΐδος, ὁ ὁποῖος 97 ἔτη ἔζησεν ἐντὸς βραχέως σπηλαίου εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν ἔρημον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε (περὶ τὸ 360). Διάσημος ἀσκητὴς ἦτο ἐπίσης ὁ ἅγιος Ἀντώνιος, νέος πλούσιος, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἐπώλησε τὰ υπάρχοντά του ἀπεχώρησεν εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν ἔρημον, ἔνθα ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πλεῖστοι θαυμασταὶ του († 356)· ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην του τὴν 17ην Ἰανουαρίου. Ὁ ἀσκητικὸς βίος ἐξήπλωτο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καταπληκτικῶς· πλῆθος ἀσκητῶν συνέρρεον εἰς τὰς ἐρήμους, διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν κακίαν τοῦ κόσμου καὶ τὴν μανίαν τῶν διωκτῶν. Ὁ μαθητὴς τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου Παχώμιος, εἰς τὴν Αἴγυπτον, συνήθροισε πρῶτος πολλοὺς ἀσκητὰς ὁμοῦ, καὶ οὕτως ἔλαβεν ἀρχὴν ὁ μοναχικὸς βίος. Ὁ Παχώμιος ἴδρυσεν καὶ τὸ πρῶτον γυναικεῖον μοναστήριον. Ὁ μέγας Βασίλειος συνέταξε τοὺς μοναχικοὺς κανόνας, οἱ ὁποῖοι ἰσχύουν ἔτι εἰς ὀλόκληρον τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Τρεῖς ἦσαν αἱ κύριαι ἀρεταὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου: ἡ ὑπακοή, ἡ ἀκτῆμοσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια.

Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἔλαβε ταχέως μεγάλην ἀνάπτυξιν· ἤδη ὁ Παχώμιος εἶχε 7000 μοναχοὺς ὑπ' αὐτόν· ἐξηκολούθουν ὁμοῦ καὶ πολλοὶ νὰ ζοῦν ὡς ἀσκηταί, ἰδίως εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν ὑπεβάλλοντο εἰς ὑπερβολικὰς στέρησεις καὶ κακουχίας, νομίζοντες ὅτι οὕτως εὐχαριστοῦν τὸν Θεόν, ὡς λ. χ. οἱ Στυλίται, μετὰξὺ τῶν ὁποίων περίφημος εἶναι ὁ Συμεὼν ὁ Στυλίτης († 460), ὁ ὁποῖος ἀπὸ στύλου τινὸς πλησίον τῆς

Ἀντιοχείας ἐκήρυττεν εἰς τοὺς λαοὺς μετάνοιαν ἐπὶ 30 ὀλόκληρα ἔτη.

26) Οἱ εἰκονομάχοι. Ἡ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἀπὸ τοῦ ὀγδόου αἰῶνος πολὺ ἐτάραξε τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ἔρις περὶ τῶν εἰκόνων. Αἱ εἰκόνες τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἁγίων του ἔνωρις εἰσήχθησαν εἰς τὰς ἐκκλησίας· ὁ πολὺς λαὸς ὅμως ἀντὶ νὰ τιμᾷ ταύτας μόνον, ἤρχισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ τὰς λατρεύῃ καὶ νὰ ἐξαρτᾷ τὸ πᾶν ἐκ τῆς εὐνοίας μιᾶς εἰκόνας· εἶχε καταντήσει πλέον εἰκονολατρεία. Ἡ κατάχρησις αὕτη τῆς λατρείας τῶν εἰκόνων δὲν ἦτο ἀνεκτὴ παρὰ τῶν μᾶλλον ἀνεπτυγμένων καὶ ἤρχισεν ἀντίδρασις κατ' αὐτῆς. Ἀντὶ ὅμως νὰ ζητηθῇ νὰ διδαχθῇ ὁ λαὸς ὅτι δὲν πρέπει νὰ λατρεύῃ τὰς εἰκόνας, ἀλλὰ νὰ τιμᾷ μόνον αὐτάς, ἐζητήθη ἡ βιαία ἀποβολὴ τῶν εἰκόνων ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρός (717—741), ἀφοῦ πρῶτον ἀπηγόρευσε πᾶσαν λατρείαν εἰς τὰς εἰκόνας, διέταξε νὰ ἐκβάλλουν αὐτάς ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν. Ὅπως ἦτο φυσικὸν τοιαύτη ἐνέργεια ἤγειρε μεταξὺ τοῦ λαοῦ μέγαν ἐρεθισμόν, ὁ ὁποῖος ἠϋξάνεν ἕνεκα τῆς βιαιότητος μετὰ τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ ἐφήρμοξε τὰ κατὰ τῶν εἰκόνων μέτρα, μάλιστα ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Λέοντος, Κωνσταντίνου Ε' τοῦ Κοπρωνύμου (741—775)· ἐπ' αὐτοῦ πολλοὶ μοναχοί, οἱ ὁποῖοι διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὰς εἰκόνας, ἐξωρίσθησαν, ἐφυλακίσθησαν, ἐδασανίσθησαν καὶ ἐθανατώθησαν. Οἱ ἐχθροὶ

τῶν εἰκόνων ἐκαλοῦντο εἰκονομάχοι, οἱ δὲ φίλοι εἰκονολά-
 τραι. Τέλος ἡ βασίλισσα Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία συνεκάλεσεν
 ἐν Νικαίᾳ τὴν ἐβδόμην καὶ τελευταίαν οἰκουμενικὴν σύ-
 νοδον (787). Ἡ σύνοδος αὕτη ἀνεστήλωσε, δηλ. ἐπανέφερε
 τὰς εἰκόνας καὶ ὥρισεν ὅτι αὐταὶ πρέπει νὰ προσκυνῶνται
 τιμητικῶς, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ λατρεύωνται, διότι ἡ λα-
 τρεία ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Θεόν. Μετὰ τὴν Εἰρήνην ὅμως
 ἀπηγορεύθη πάλιν ὑπὸ τινων αὐτοκρατόρων (Λέοντος Ἀρ-
 μενίου, Θεοφίλου) ἡ τιμὴ τῶν εἰκόνων, ἕως ὅτου τέλος ἡ
 σύζυγος τοῦ Θεοφίλου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της,
 ἡ αὐτοκράτειρα Θεοδώρα, ἐπιτροπεύουσα τὸν ἀνήλικον
 υἱόν της, συνεκάλεσε νέαν σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει
 (842), ἡ ὁποία καθώρισε πλέον ὀριστικῶς τὴν τιμητικὴν
 προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, καὶ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονό-
 τος τούτου ὠρίσθη ἡ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἑορταζο-
 μένη τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

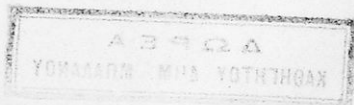
Κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας ψάλλεται τὸ
 ἐξῆς ἀπολυτίκιον: «Τὴν ἄχραντον εἰκόνα σου προσκυνου-
 μεν Ἀγαθέ, αἰτούμενοι συγχώρησιν τῶν πταισμάτων ἡμῶν,
 Χριστέ ὁ Θεός· βουλήσει γὰρ ἠυδόκησας σαρκὶ ἀνελθεῖν
 ἐν τῷ σταυρῷ, ἵνα ρύσῃ, οὓς ἔπλασας ἐκ τῆς δουλείας τοῦ
 ἐχθροῦ· ὅθεν εὐχαρίστως βοῶμέν σοι: χαρᾶς ἐπλήρωσας
 τὰ πάντα, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, παραγενόμενος εἰς τὸ σῶσαι τὸν
 κόσμον». Δηλαδή: Ὁ Ἀγαθὲ Χριστέ, Θεὲ ἡμῶν, προσκυ-
 νοῦμεν τὴν ἁγίαν εἰκόνα σου, ἀφοῦ ζητήσωμεν συγχώρη-
 σιν διὰ τὰ ἁμαρτήματά μας· διότι σὺ ἠθέλησες νὰ ἀνέλθῃς
 μὲ τὸ σῶμά σου ἐπὶ τοῦ σταυροῦ διὰ νὰ σώσῃς ἡμᾶς, τὰ
 δημιουργήματά σου ἀπὸ τὴν δουλείαν τοῦ πονηροῦ, δηλ.

ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Διὰ τοῦτο εὐχαρίστως φωνάζομεν πρὸς σέ : Σὺ ὁ Σωτὴρ μας, ὁ ὁποῖος ἤλθεσ νὰ σώσης τὸν κόσμον, ἐγέμισες ὄλα μὲ χαράν.

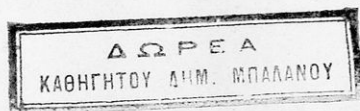
27) Ὁ Φώτιος αἱ ἀξιώσεις τῶν Παπῶν καὶ τὸ σχίσμα· ἐκκριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ῥώσων.

Εἶδομεν ὅτι βαθμηδὸν ἐκ πάντων τῶν ἐπισκόπων διεκρίθησαν οἱ πέντε πατριάρχαι, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν ἀνωτάτην ἐπίβλεψιν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς περιφερείας των, χωρὶς ὅμως νὰ δικαιοῦνται νὰ ἐπεμβαίνουν εἰς τὰ πράγματα τῶν λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν. Ἄλλ' ὁ πατριάρχης Ῥώμης, πάπας τιτοφορούμενος, ἤδη ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος ἐζήτει πᾶσαν εὐκαιρίαν νὰ ἀναμιγνύεται εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν, νομίζων ὅτι ὡς ἐπίσκοπος Ῥώμης ἠδύνατο ν' ἀποβῆ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ὅ,τι ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τὴν πολιτείαν, ἦτοι μονάρχης. Πάντοτε ὅμως αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς ἀπέκρουσαν τὰς τοιαύτας ἀποπειράς. Ἀλλὰ νέα ἀπόπειρα τοῦ πάπα κατὰ τὸν ἕνατον αἰῶνα ἔδωκε πλέον ἀφορμὴν νὰ ἐκραγῆ ὀριστικῶς τὸ σχίσμα μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἦτο ὁ Μιχαὴλ ὁ Γ' (842—867), ἐπειδὴ δέ, ὅτε οὗτος ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἦτο τριατῆς, τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν διεχειρίζετο ὁ θεῖος τοῦ βασιλέως Βάρδας, ὁ ὁποῖος ἐλθὼν εἰς διάστασιν πρὸς τὸν τότε πατριάρχην Ἰγνάτιον, κατεβίβασεν αὐτὸν τοῦ

πατριαρχικοῦ θρόνου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἰγνάτιος ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, διὰ τὴν μετριάσῃ ὁ Βάρδας τὴν κακὴν ἐντύπωσιν ἐκ τούτου, ἠθέλησε ν' ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἄνδρα γενικῶς τιμῶμενον καὶ τοιοῦτος ἦτο ὁ Φώτιος πρωτοσπαθᾶριος, ἢ τοι ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς αὐλῆς, ἀνὴρ χαίρων γενικῆς ὑπολήψεως διὰ τὸ ἀνεπίληπτον ἦθος του, τὴν ἔξοχον σοφίαν του καὶ τὴν εὐγενῆ καταγωγὴν του. Ὁ Φώτιος ἀντέστη ἰσχυρῶς εἰς τὴν ἐκλογὴν, ἀλλὰ τέλος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, καί, ἀφοῦ διήλθεν ἐντὸς ἕξ ἡμερῶν ὅλα τὰ κατώτερα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, ἔγινε πατριάρχης, ἡ δ' ἐκλογὴ του ἐπεκυρώθη ὑπὸ συνόδου τινὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ φίλοι τοῦ Φωτίου ἐθούρουν ἔτι, ἠθέλησεν ὁ Φώτιος νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογὴν του μεγαλυτέρα σύνοδος, εἰς τὴν ἵδρῳσαν ν' ἀντιπροσωπεύωνται καὶ ὁ πάπας καὶ οἱ λοιποὶ πατριάρχαι. Ὁ πάπας προσκληθεὶς ἔστειλε δύο ἀντιπροσώπους, διὰ νὰ ἐξετάσουν δῆθεν τὰ πράγματα, καὶ ἔγραψε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα κατηγορῶν αὐτὸν διότι καθήρεσε τὸν Ἰγνάτιον χωρὶς νὰ τὸν ἐρωτήσῃ καὶ διότι ἀνεβίβασε τὸν Φώτιον ἀπὸ λαϊκοῦ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Τοιοῦτοτρόπως ὁ πάπας, ἐξ ἀλαζονείας καὶ φιλαρχίας, ἐφέρθη ὅπως δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ φερθῇ, διότι οὔτε νὰ ἐρωτηθῇ ὁ πάπας ἦτο ἀνάγκη διὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Ἰγνατίου, οὔτε ἡ ἐκλογὴ τοῦ Φωτίου ἀντέβαινε εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, τοῦναντίον καὶ ἄλλοι εἶχον γίνῃ ἀπὸ λαϊκῶν πατριάρχαι. Ὁ Φώτιος, ἠπίου χαρακτῆρος, δὲν ἔδωκε σημασίαν εἰς τὴν τοιαύτην ὑβριστικὴν διαγωγὴν τοῦ πάπα, καὶ συνεκάλεσε τὴν σύνοδον, ἡ ὅποια ἔμοφώνως ἀνεγνώρισε τὴν ἐκλογὴν του (861)· τότε ὁ πά-

πας συνεκάλεσε σύνοδον εἰς Ῥώμην (863), αὕτη δ' ἐκήρυξε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου ὡς ἄκυρον καὶ ἀφώρισε τοὺς δύο ἀντιπροσώπους του, οἱ ὅποιοι εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶχον ἀναγνωρίσει αὐτόν.

Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ πάπα ἤγειρε μέγαν ἐρεθισμὸν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ὁ Φώτιος ὑπέμενεν ἔτι, μέχρις ὅτου τέλος νέον ἐπεισόδιον τὸν ἠνάγκασε νὰ λύσῃ τὴν σιωπὴν του. Ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Βόγορις ἀπεφάσισε νὰ βαπτισθῇ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἑλληνοῦ μοναχοῦ Μεθοδίου, καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως ἠναγκάσθη ν' ἀκολουθήσῃ καὶ ὁ βουλγαρικὸς λαὸς (864). Πρὸς ὀργάνωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἔστειλεν ὁ Φώτιος εἰς Βουλγαρίαν ἱερεῖς ἀνατολικούς, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔστειλε καὶ ὁ πάπας Νικόλαος ἱερεῖς δυτικούς, οἱ ὅποιοι πρὸς μὲν τοὺς ἱερεῖς τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐφέροντο ὑβριστικώτατα, εἰσήγον δὲ εἰς τὴν Βουλγαρίαν διαφόρους νέας διδασκαλίας, ξένας πρὸς τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν διδασκαλίαν ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα δὲν ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς, ὡς διδάσκει ὁ Χριστός, ἀλλ' ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ὁ Φώτιος, ὅστις μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὑπέμεινε τὰ πάντα, ἐνόησεν ὅτι τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας ἐπέβαλλε νὰ διαμαρτυρηθῇ, καὶ ἐξέδωκε ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τὴν ὁποίαν διεμαρτύρητο διὰ τὰς αὐθαιρεσίας τοῦ πάπα καὶ τὰς παρεκτροπὰς τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσεκάλει τοὺς πατριάρχας νὰ συνέλθουν εἰς γενικὴν σύνοδον διὰ νὰ συσκεφθοῦν. Πράγματι τὸ 867 συνήλθε μεγάλη σύνοδος εἰς

Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἀντεπροσωπεύθησαν ὅλοι οἱ πατριάρχαι, καὶ τότε ἀφωρίσθη ὁ πάπας καὶ οἱ ὁμόφρονές του. Οὕτως ἐπῆλθε τὸ σχίσμα μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν χάρις εἰς τὴν φιλαρχίαν καὶ ἀλαζονείαν τῶν παπῶν.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι πλεῖσται ἀπόπειραι ἐγένοντο πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, κυρίως ἐκ μέρους τῶν αὐτοκρατόρων, οἱ ὅποιοι ἐνόμιζον ὅτι θὰ εὑρισκον τοὺς πάπας βοηθοὺς κατὰ τῶν ἀπειλούντων αὐτοὺς ἐχθρῶν, ἀλλὰ πᾶσαι αὐταὶ αἱ ἀπόπειραι ἀπέβησαν εἰς μάρτην, διότι οἱ πάπαι οὐδέποτε λησμονοῦν τὰς παραλόγους ἀξιώσεις των. Τοῦναντίον μάλιστα πρὸς ὀλίγων ἔτι ἐτῶν ἡ βατικανικὴ σύνοδος (1870) τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ὥρισεν ὅτι ὁ πάπας εἶναι ἀλάθητος ὅταν ἀποφαίνεται διὰ θρησκευτικὰ ζητήματα. Ἡ Ὁρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία οὐδέποτε δύναται ν' ἀποδεχθῆ τοιαύτας κακοδοξίας, οὔτε τὰς μεταβολάς, τὰς ὁποίας ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐπέφερεν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως καὶ εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶδομεν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φωτίου ἐξεχριστιανίσθησαν οἱ Βούλγαροι κυρίως διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Μεθοδίου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Κυρίλλου, οἱ ὅποιοι ἐπενόησαν καὶ τὴν σλαυονικὴν γραφήν, εἰς τὴν ὁποίαν μετέφρασαν τὴν ἁγίαν Γραφήν καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία. Ὑπ' αὐτῶν ἐξεχριστιανίσθησαν καὶ ἄλλοι σλαυικοὶ λαοί, διὰ τοῦτο οὗτοι λέγονται ἀπόστολοι τῶν Σλαύων. Καὶ οἱ Σέρβοι, οἱ ὅποιοι ἔλαβον γνῶσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἡρακλείου, ὅτε καὶ ἀνεφάνησαν, κυρίως ἐξεχριστιανίσθησαν ὑπὸ τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν. Ἐν Ῥωσ-

σία κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φωτίου ἦτο γνωστὸν τὸ εὐαγγέλιον ἀλλ' ἄνευ πολλῶν ὀπαδῶν ἢ μεγάλη δούκισσα Ὀλγα ἐβαπτίσθη (955) εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἦτο Χριστιανὴ ἐν τῷ κρυπτῷ, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐγγόνου τῆς Βλαδιμήρου, ὁ ὁποῖος ἐβαπτίσθη (988) καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Βυζαντινὴν περιγκήπισσαν Ἄνναν, ἐξεχριστιανίσθησαν οἱ Ῥῶσσοι.

**28) Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις ἐν τῇ Δύσει
ὁ Δούθηρος· αἱ Ἐκκλησίαι τῶν Διαμαρτυρο-
μένων.**

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία μετὰ τὸν χωρισμὸν τῆς ἀπὸ τῆς Ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐνόθευε καὶ ἐτροποποιεῖ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν περισσότερον τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως· καὶ ἡ διαφθορὰ ὅμως τοῦ κλήρου ἠϋξανε ἐπικινδύνως, πάπαι δ' ἐντελῶς διεφθαρμένοι ἐκάθισαν ἐπὶ τοῦ παπικοῦ θρόνου· διὰ τὰ ἐπαρκοῦν δ' οὔτοι εἰς τὰ ἔξοδα τοῦ ἀσώτου βίου, τὸν ὁποῖον ἔζων, εἶχον ἀνάγκην χρημάτων καὶ διὰ τοῦτο ἐπενόησαν τὸ ἐντελῶς ἀντιχριστιανικὸν μέτρον τῶν συγχωροχαρτίων. Ἐνῶ δηλαδὴ, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος μόνον εὐλικρινῆς μετάνοια δύναται νὰ φέρῃ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν σωτηρίαν, οἱ πάπαι ἐπώλουν ἀντὶ χρημάτων τὰ συγχωροχάρτια, διὰ τῶν ὁποίων δῆθεν συνεχωροῦντο αἱ ἁμαρτίαι, καὶ οὕτως ὁ ἔχων χρήματα ἠδύνατο νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀπὸ τὸν πάπαν. Ἡ κα-

τάχρησις αὕτη ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα, ὅτε ἦτο πάπας Λέων ὁ δέκατος, ὁ ὁποῖος ἔστειλε μοναχοὺς εἰς τὰς παπικὰς χώρας πρὸς πώλησιν συγχωροχαρτίων. Ὅτε εἰς τὴν πόλιν Βιτεμβέργην τῆς Γερμανίας ἦλθεν ὁ μοναχὸς Τέτζελος καὶ μετ' ἀνηκούστου ἀναιδείας ἐπώλει τὰ συγχωροχάρτια, ὁ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ζῶν μοναχὸς καὶ καθηγητῆς τῆς Θεολογίας Λούθηρος ἐξανέστη κατὰ τῆς τοιαύτης καπηλεύσεως τῶν θείων καὶ ἔφριξε βλέπων νὰ παρέχεται ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν ἀντὶ χρημάτων. Ὡθούμενος ὑπὸ ἱεροῦ ζήλου ἀπεφάσισε νὰ καταπολεμήσῃ τὴν αἰσχροκέρδειαν ταύτην, καὶ τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1517 ἀνήρτησεν εἰς τὴν θύραν τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Βιτεμβέργης τὰς περιφήμους 95 θέσεις, ἧτοι ἔγγραφον ἀποτελούμενον ἐξ 95 θέσεων (=περικοπῶν, ἄρθρων), διὰ τῶν ὁποίων ἐπολέμει τὰ συγχωροχάρτια καὶ ἐδίδασκεν ὅτι μόνον εἰλικρινῆς μετάνοια, καὶ οὐχὶ χρήματα, δύναται νὰ συμφιλιώσῃ τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου αἱ θέσεις αὗται ἔγιναν γνωσταὶ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ὁ πάπας ἀφοῦ εἰς μάτην προσεπάθησε νὰ ἡσυχάσῃ τὰ πράγματα, διὰ βούλλας, ἧτοι δι' ἐγγράφου του, ἐκήρυξε τὸν Λούθηρον αἰρετικὸν καὶ ἠπέλιψε νὰ τὸν ἀφορίσῃ, ἐὰν ἐντὸς 60 ἡμερῶν δὲν ἀνεκάλει τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα. Ὁ Λούθηρος, πρὸς περιφρόνησιν, ἔρριψε πανηγυρικῶς τὴν βούλλαν εἰς τὸ πῦρ καὶ οὕτως ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας (1520). Τὸ ἐπόμενο ἐτος ὁ Λούθηρος παρουσιάσθη ἐν Βορματῖα (Βόρμς), ἐνώπιον συνεδρίου ἐκ γερμανῶν ἡγεμόνων καὶ ἀνωτέρων κληρικῶν, ἐκεῖ δ' ἠρνήθη ν' ἀνακαλέσῃ τὰς διδασκαλίας του,

ἐκτός ἂν ἐδεικνύοντο αὐταὶ ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὡς ἐσφαλμένοι (1521). τὸ συνέδριον τοῦτο ἔλαβε μέτρα κατὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς διδασκαλίας τοῦ Λουθήρου, διότι οἱ πλείστοι γερμανοὶ ἠγεμόνες ἦσαν ἐναντίον του. Τὰς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου τούτου ἀνενέωσε τὸ συνέδριον ἐν Σπείρα (Σπάιερ, κατὰ τὸ 1529), ὅποτε οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Λουθήρου διεμαρτυρήθησαν διὰ τὰ κατ' αὐτῶν ληφθέντα μέτρα καὶ ἔκτοτε ὠνομάζοντο Διαμαρτυρόμενοι (προτεστάνται). Ἡ εἰρήνη τῆς Αὐγούστης τέλος (1555) ἔδωκεν εἰς τοὺς Διαμαρτυρομένους τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐξασκοῦν τὴν λατρείαν των, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησαν σφοδρότατοι διωγμοὶ κατ' αὐτῶν μόνον ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ 1572 εἰς διάστημα ἐνὸς μηνός, ἀπὸ τῆς νυκτὸς τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου, ἐφονεύθησαν 40 χιλιάδες ἐξ αὐτῶν. Ὅριστικὸν τέλος εἰς τοὺς κατὰ τῶν Διαμαρτυρομένων διωγμοὺς ἔθεσεν ἡ μεγάλη γαλλικὴ ἐπανάστασις (1789).

Ἡ διδασκαλία τοῦ Λουθήρου εἶναι ἡ ἑξῆς :

1) Ἐπειδὴ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐδικαιολόγει πάσας τὰς καταχρήσεις καὶ πάντας τοὺς νεωτερισμούς της, λέγουσα ὅτι εἶναι δῆθεν ἱερὰ παράδοσις, ὁ Λούθηρος εἰς τὴν δξύτητα τοῦ ἀγῶνος, ἀντὶ νὰ διακρίνη μεταξὺ γνησίας παραδόσεως, τὴν ὁποίαν νὰ διατηρήσῃ, καὶ ψευδοῦς, τὴν ὁποίαν νὰ ἀπορρίψῃ, ἀπέρριψε πᾶσαν τὴν ἱερὰν παράδοσιν καὶ ἐθεώρησεν ὡς ἀλήθειαν μόνον τὸ περιεχόμενον εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν δι' αὐτὸ δὲν παρεδέχετο τὴν τιμὴν τῶν ἁγίων καὶ τῶν εἰκόνων, τὰς νηστείας, τὸ θυμίαμα κτλ. διότι περὶ τούτων δὲν διδάσκει ἡ Ἁγία Γραφή, ἀλλὰ μόνον ἡ Ἱερὰ Παράδοσις. 2) Ἐπειδὴ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἔδιδε μεγάλην

σημασίαν εἰς τὰς προσευχάς, τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν νηστείαν, τὰς ὁδοιπορίας εἰς μέρη ἔνθα ὑπῆρχον περίφημοι ναοὶ καὶ τὰ τοιαῦτα, ὁ Λούθηρος εἶπεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν σώζεται μὲ τὰ ἐξωτερικὰ ταῦτα ἔργα, ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν πίστιν τοῦ εἰς τὸν Σωτῆρα. Ἡ Ἐκκλησία μας διδάσκει ὀρθῶς ὅτι ὁ ἄνθρωπος σώζεται διὰ τῆς πίστεώς τοῦ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων. 3) Ἐπειδὴ οἱ πλείστοι ἐπίσκοποι εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἐχρηματίζοντο καὶ ἦσαν πολὺ διεφθαρμένοι, ὁ Λούθηρος κατήργησε τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα καὶ διετήρησε δύο μόνον βαθμοὺς, τὸν τοῦ διακόνου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου. 4) Ἐπειδὴ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἐθεοποιοῦντο σχεδὸν ἡ Θεοτόκος, οἱ ἅγιοι καὶ αἱ εἰκόνας τῶν, ἀπέριψεν ἐντελῶς πᾶσαν τιμητικὴν προσκύνησιν τούτων. 5) Ἐνῶ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἔχει 7 μυστήρια, ὅπως καὶ ἡ Ἐκκλησία μας, ὁ Λούθηρος διετήρησε μόνον δύο, τὸ βάπτισμα καὶ τὴν θείαν εὐχαριστίαν. 6) Ἐπειδὴ ἡ λατρεία τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἦτο πολὺ πομπώδης καὶ θεατρικὴ, ὁ Λούθηρος κατέστησε τὴν λατρείαν ὑπὲρ τὸ πρέπον ἀπλῆν· τελεῖται ὅμως ἡ λατρεία εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ καὶ οὐχὶ εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ὅπως γίνεται εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Λούθηρος διέδιδε τὴν μεταρρύθμισιν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὁ Ζβίγγλιος, χωρὶς νὰ εὕρισκεται εἰς σχέσιν πρὸς τὸν Λούθηρον, ἐκήρυττε παρομοίως ἀρχὰς εἰς τὴν Ἑλβετίαν ταχέως ὅμως ἐφονεύθη εἰς μάχην τινὰ μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ καὶ τῶν παπικῶν (1531) καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἐξηκολούθησεν ὁ Καλβίνος· διὰ τοῦτο ἡ ἑλβε-

τική μεταρρύθμισις ὠνομάσθη Καλβινισμός, ὁ ὁποῖος διαφέρει εἰς τινὰς λεπτομερείας τοῦ Λουθηρανισμοῦ.

Τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα εἰσήχθη ὁ καλβινισμὸς καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν μέ τινὰς παραλλαγὰς, μεταξὺ τῶν ὁποίων διατηρήθη καὶ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα· διὰ τοῦτο ἡ ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία λέγεται καὶ ἐπισκοπικὴ.

Ἡ ρουθηρανικὴ, ἡ καλβινικὴ καὶ ἀγγλικανικὴ εἶναι αἱ τρεῖς σπουδαιότεραι προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι· ἐπὶ τὸς ὅμως αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ πολλαὶ μικρότεραι.

29) Ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ Τουρκοκρατίας· ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ τὰ προνόμια.

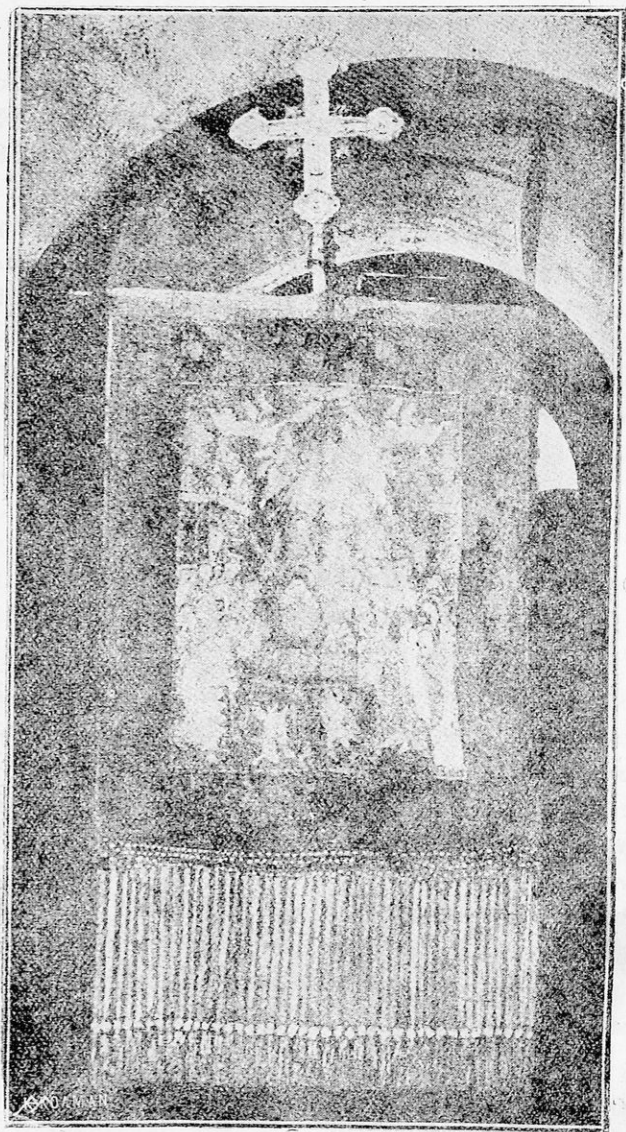
Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (29 Μαΐου 1453), ὁ Μωάμεθ ὁ κατακτητὴς, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ἐξερθεῖσθαι ὑπερβαλόντως τοὺς κατακτηθέντας, προσβάλλων τὰς θρησκευτικὰς τῶν πεποιθήσεις, ἐσκέφθη νὰ περιποιηθῆ τὴν Ἐκκλησίαν. Διὰ τοῦτο διέταξε νὰ χειροτονηθῆ μετὰ τῆς συνήθους πομπῆς εἰς οἰκουμενικὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἐκ τῶν λογιωτέρων τοῦ ἔθνους Γεώργιος ὁ Σχολάριος, καὶ ὑπεδέχθη αὐτὸν μετὰ μεγάλων τιμῶν· διὰ βερατίου δέ, δηλαδὴ διὰ διατάγματος, ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν ὠρισμένα προνόμια, διὰ τῶν ὁποίων οὗτος ἐλάμβανε τὴν ὑπερτάτην διοίκησιν ἐπὶ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηρίων· ἐπετρέπετο πρὸς τοῦτοις δι' αὐτῶν ἢ ἐλευθέρᾳ κατοχῇ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν

ἄλλων τῶν ἐκκλησιῶν τῶν, ἀπηγορεύετο ὁμοῦς ἡ ἰδρυσις νέων· ἐπίσης ἀπηγορεύετο ὁ διὰ τῆς βίας ἐξισλαμισμός, ὁ δὲ κληρὸς καθίστατο ἀφορολόγητος· ὁ πατριάρχης ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐθνάρχης, ἦτοι ἀνώτατος ἄρχων ἄλλων τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν. Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ αὐθαιρεσία τῶν Τούρκων κατεπάτησε πολλάκις τὰ προνόμια ταῦτα, καὶ ταχέως πλεῖστοι ναοὶ μετεβλήθησαν εἰς τζαμιά, μυριάδες δὲ Χριστιανῶν διὰ τῆς βίας ἐξισλαμίσθησαν, καὶ μάλιστα παῖδες, κατατασσόμενοι ἀναγκαστικῶς μέχρι τοῦ 1638 εἰς τὸ τάγμα τῶν Γενιτσάρων, ἐν γένει δ' οἱ Χριστιανοὶ ὑφίσταντο τὰ πάνδεινα. Ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἔχει περὶ ἑαυτὸν σύνοδον, ἀποτελουμένην ἀπὸ τοῦ 1860 ἐκ δώδεκα μητροπολιτῶν διαδοχικῶς, καὶ μετ' αὐτῆς ἀποφασίζει διὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα· ἰδρύθη δὲ καὶ τὸ μικτὸν ἐθνικὸν συμβούλιον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, διὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ συγχρόνως (γάμοι, διαζύγια, κληρονομίαι, παιδεία κ.λ.).

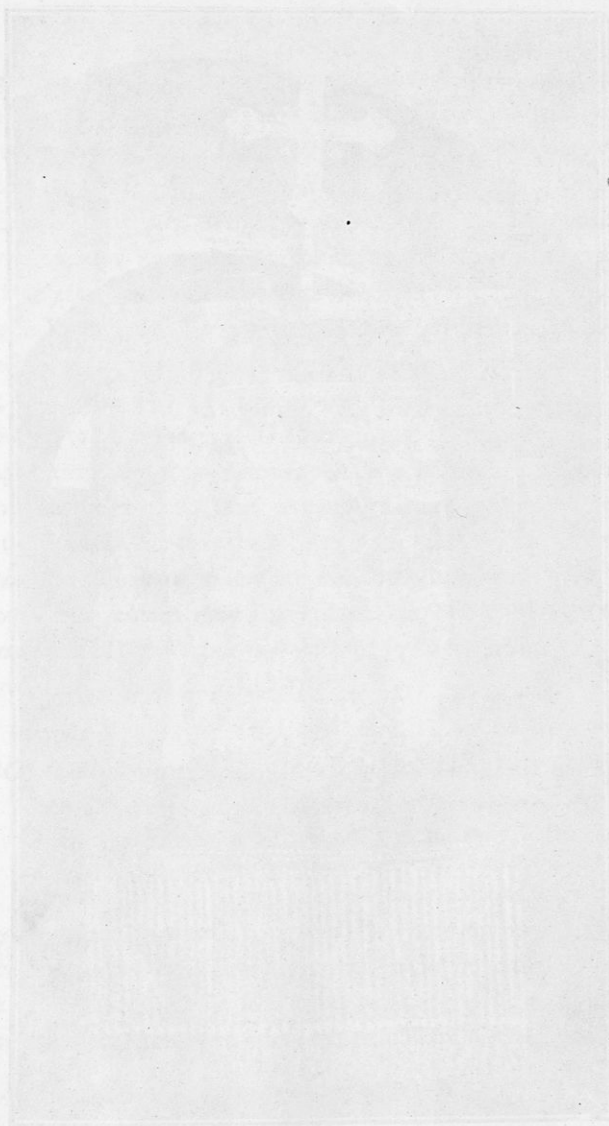
30) Τὰ μοναστήρια κατὰ τὴν δουλείαν φύλακες τῆς ἐθνικῆς παιδείας καὶ Ὁρησκείας.

Ὁ πνευματικὸς βίος εὐρίσκεται πάντοτε εἰς στενὴν σχέσιν πρὸς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν, καὶ μόνον ἐκεῖ ἔνθα αὕτη ἀκμάζει δύναται καὶ οὗτος νὰ προσδεύσῃ· ἦτο λοιπὸν φυσικὸν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, ὅτε τὸ ἔθνος ἐπιέζετο καὶ ἐστερεῖτο τῆς ἐλευθε-

ΤΟ ΚΑΒΑΡΟΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΥΡΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΕ Δ.Ι.Ε.Κ.)

ρίας τῆς σκέψεως, νὰ εὐρίσκεται καὶ ὁ πνευματικὸς βίος ἐν παρακμῇ. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ παιδεία οὐδέποτε ἐξέλιπεν ἐντελῶς ἐκ τοῦ ἔθνους καὶ εἰς τὰς ζοφερωτέρας ἡμέρας τῆς δουλείας. Τὰ μοναστήρια τὰ ὁποῖα ἐσέβοντο ὀπωσδήποτε οἱ Τοῦρκοι, κατέστησαν οἱ φύλακες τῆς ἐθνικῆς παιδείας καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἐκεῖθεν προήρχοντο οἱ διδάσκαλοι τοῦ γένους, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἤρχισαν νὰ ἰδρύνουν ἀπανταχοῦ τῆς ἐλληνικῆς χώρας ἐλληνικὰς σχολὰς, ἔνθα ἐτηρεῖτο ἄσβεστος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πατρίδα ἀγάπη, μέχρις ὅτου τέλος εἰς τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Λαύρας ὁ ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἠυλόγησε κατὰ τὴν 25 Μαρτίου 1821, τὸ λάβαρον, ἣτοι τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

31) Ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἐλευθέρου κράτους μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ.

Αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἑλλάδος ὑπήγοντο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ὑπὸ τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως· ἀφ' ὅτου ὅμως, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἡ Ἑλλὰς ἐγένεν ἀνεξάρτητον κράτος, ἐδικαιούτο νὰ ἔχη καὶ Ἐκκλησίαν διοικητικῶς ἀνεξάρτητον πάσης ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Διὰ τοῦτο, τὸ 1833, συνήλθον εἰς τὸ Ναύπλιον, τὴν τότε πρωτεύουσαν, οἱ ἐπίσκοποι τοῦ κράτους καὶ ἀνεκήρυξαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος δογματικῶς μὲν ἠνωμένην μετὰ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ πάσης ἄλλης ὀρθοδόξου

Ἐκκλησίας, διοικητικῶς ὅμως αὐτοκέφαλον, ἤτοι μόνην διοικοῦσαν τὰ πράγματα αὐτῆς, ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Ὁ Πατριάρχης ἀνεγνώρισε βραδύτερον τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἣ ὅποια διοικεῖται συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ καταστατικοῦ νόμου (1852). Κατ' αὐτὸν ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος εἶνε ἡ ἱερὰ σύνοδος, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ὡς διαρκοῦς Προέδρου, καὶ τεσσάρων ἐπισκόπων, ὡς μελῶν, καλουμένων διαδοχικῶς· αἱ ἀποφάσεις τῆς ἱερᾶς συνόδου δὲν ἔχουν ἰσχὺν ἐὰν δὲν τὰς ὑπογράψῃ ὁ παριστάμενος κατὰ τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς, ἀνεπιπρόσωπος τῆς πολιτείας, ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος. Ἡ ἱερὰ σύνοδος ἐκλέγει τοὺς ἐπισκόπους, ἔχει τὴν ἀνωτάτην ἐπιβλεψὴν ἐπὶ τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναστηρίων, ἐπιτηρεῖ διὰ τὴν τήρησιν τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως καὶ διὰ τὴν ἀρμοζοῦσαν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν. Πᾶσα νέα χώρα, προσαρτωμένη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος, ἐνοῦται καὶ ἐκκλησιαστικῶς μετὰ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, ὡς συνέβη κατὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Ἑπτανήσου (1866) καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ μέρους τῆς Ἠπείρου (1881).

Ἦδη πρὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥωσσίας εἶχε κηρυχθῆ αὐτοκέφαλος, κατὰ δὲ τὸν 19ον αἰῶνα ἐκηρύχθησαν αὐτοκέφαλοι αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Σερβίας, τῆς Ρουμανίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου, ὡς καὶ τῶν ἐν Αὐστρουγγαρία ὀρθοδόξων. Ἡ δὲ βουλγαρικὴ Ἐκκλησία, ἐπειδὴ δὲν ἤρκετο νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν αὐτόνομον Βουλγαρίαν, ἀλλ'

ἐζήτει νὰ ἔχη ἰδίους ἐπισκόπους καὶ εἰς χώρας ὑπαγομέ-
νας τότε ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν, ἔνθα ὑπῆρ-
χον ἤδη Ἕλληνες ἐπίσκοποι, ἀπεκηρύχθη διὰ συνόδου
συγκροτηθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει (1872) ὑπὸ τῆς
᾽Ορθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς σχισματικὴ, καὶ ἔκτοτε ἰδρύθη
ἀνεξάρτητος βουλγαρικὴ ἐξαρχία, μὲ ἔδραν τὴν Κωνσταν-
τινούπολιν.

32) Τὰ ἄλλα πατριαρχεῖα.

Τὸ πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας, τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς
πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας εὕρισκετο εἰς μεγάλην
ἀκμὴν, ἤρχισε ταχέως νὰ καταπίπτῃ, ἰδίως ἀφότου οἱ
Ἄραβες κατακτῆσαντες τὴν Αἴγυπτον ἔμειναν ἐπὶ πολ-
λοὺς αἰῶνας κύριοι αὐτῆς (640-1254). Οἱ Χριστιανοὶ
ὑφίσταντο πολλάκις φοβεροὺς διωγμοὺς, καὶ μόνον κατὰ
τὸν διωγμὸν τοῦ ἔτους 743 ἐξισλαμίσθησαν διὰ τῆς βίας
40,000 ἐξ αὐτῶν. Οἱ διωγμοὶ ἐξηκολούθησαν καὶ ἐπὶ τῆς
ἐν Αἰγύπτῳ κυριαρχίας τῶν Μαμελούκων (1254-1517)
καὶ τῶν Τούρκων (ἀπὸ τοῦ 1517) καὶ οὕτω μυριάδες Χρι-
στιανῶν ἐξισλαμίσθησαν, σήμερον δὲ ἀπέμειναν ὀρθόδοξοι
εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον περὶ τὰς 50 χιλιάδας. Ὁ Πατριάρ-
χης Ἀλεξανδρείας φέρει τιμητικῶς τὸν τίτλον τοῦ Πάπα
καὶ τρισκαιδεκάτου τῶν ἀποστόλων, προσφωνεῖται δὲ μα-
καριώτατος.

Τὸ πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας ὑπέστη ἐπίσης δεινοπα-
θήματα, ὅποια καὶ τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ σήμερον ἔτι

ἔχει γὰρ παλαίση πρὸς τὰς προσηλυτιστικὰς ἐνεργείας Δυτικῶν καὶ Διαμαρτυρομένων καὶ τὰς βλέψεις τῶν Ἀράβων. Οἱ Ὀρθόδοξοι οἱ ὑπαγόμενοι εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας εἶναι 200 χιλιάδες περίπου. Καὶ τὸ πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων ἔνεκα τῶν αὐτῶν λόγων παρήχμασεν.

Οἱ πατριάρχαι οὗτοι ἔχουν περὶ ἑαυτοὺς σύνοδον ἀνωτέρων κληρικῶν, διοικοῦν δὲ τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τῶν περιφερείας ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, καὶ ἔρχονται εἰς συνεννόησιν μετὰ τῆς Πύλης διὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

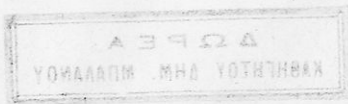
ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εἶδομεν τὰ κυριώτερα γεγονότα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, κατὰ τὸ διάστημα δέκα ἐννέα ὄλων αἰώνων. Εἶδομεν τὴν ἀρχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν καταπληκτικὴν αὐτοῦ πρόοδον, παρ' ὅλα τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα εἰς πᾶν βῆμα εὔρισκε, παρ' ὅλον τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς ἤγειραν ἐναντίον του.

Τὴν ἡμέραν τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας ἦσαν ὀλίγοι μόνον μαθηταὶ καὶ εἰς διάστημα δέκα ἐννέα αἰώνων οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι Χριστιανοὶ γίνονται πεντακόσια πενήκοντα ἑκατομμύρια.

Οἱ ὀλίγοι μαθηταὶ κατεδιώκοντο, ἐπιέζοντο, ἐθανατοῦντο καὶ ὅμως, μὲ τὴν μεγάλην πίστιν των καὶ τὴν ἀκαταπόνητον θέλησίν των, κατώρθωσαν νὰ διαδώσουν τὸν Χριστιανισμὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον!

Ἄσθενεῖς καὶ ταπεινοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι μαθηταί. Σοφοὶ δὲν ἦσαν· ἦσαν ἄπλοὶ καὶ ἐργατικοί. Κοινωνικὴν θέσιν δὲν εἶχον· ἦσαν ἄγνωστοι καὶ ἐκ περιφρονημένης χώρας. Μάχαιραν καὶ ὄπλον δὲν ἐβάσταζον εἰς τὰς χεῖρας· ἦσαν πρᾶοι καὶ εἰρηνικοί. Πλοῦτον δὲν εἶχον· ἦσαν πτωχοὶ καὶ ὀλιγαρχεῖς. Ὑλικὰ ἀγαθὰ

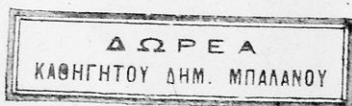
δὲν ὑπέσχοντο, ἀλλ' ἐκήρυττον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Πῶς λοιπὸν κατώρθωσαν χωρὶς κανὲν ὑλικὸν μέσον, χωρὶς καμμίαν ὑλικὴν δύναμιν, ἀλλὰ μόνον μὲ τὸ κήρυγμα καὶ μὲ τὸ παράδειγμά των, πῶς κατώρθωσαν νὰ νικήσουν καὶ νὰ κατακτήσουν τὸν ὑλικὸν ἐκείνον κόσμον; Πῶς κατώρθωσεν ἡ ἀμάθειά των νὰ νικήσῃ τὴν σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ κόσμου τούτου;

Ἡ ἀδυναμία των, ἡ πενία των, ἡ ἀμάθειά των, ἡ προότης των εἶχον ἓνα ἰσχυρὸν σύμμαχον, ὁ ὁποῖος καθίστα τὴν ἀδυναμίαν των ἰσχύ, τὴν πενίαν των πλοῦτον, τὴν ἀμάθειάν των σοφίαν, τὴν προότητά των ἐπιβολήν. Ὁ σύμμαχος οὗτος ἦτο ἡ πίστις, καὶ ἡ πίστις των αὐτῆ κατέκτησε τὸν κόσμον!

Τὸ ἔργον τῶν ἀποστόλων ἐξηκολούθησαν οἱ μεγάλοι Πατέρες, οἱ ποιμενάρχαι, οἱ μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν σοφίαν των, μὲ τὴν ἀγάπην των, μὲ αὐτὴν τὴν ζωὴν των, ἐστήριξαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐξήπλωσαν αὐτὴν εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Αἱ θυσίαι ὅλων αὐτῶν τῶν ἀνδρῶν δὲν ἀπέβησαν εἰς μάτην· αὐταὶ εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἀνέδειξαν τὸν Χριστιανισμὸν ὡς τὴν Θρησκείαν τῆς ἀνεπτυγμένης ἀνθρωπότητος.

Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἠγωνίσθησαν, ἀλλ' οὐδὲν μέγα ἔργον ἐπιτυγχάνει χωρὶς μεγάλους ἀγῶνας. Οἱ μεγάλοι ὁμως ἀγῶνες, ὅταν στηρίζονται εἰς τὸ ἀληθὲς καὶ εἰς τὸ δίκαιον, ἔχουσι ἓνα μέγαν ἀλλ' ἀόριστον προστάτην, ὁ ὁποῖος ὑπερνικᾷ εἰς τὸ τέλος πᾶν ἐμπόδιον, καὶ στεφανώνει μὲ ἐπιτυχίαν πάντα κόπον· ἔχουσι προστάτην

τὸν Θεόν, καὶ «εἰ ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν τίς καθ' ἡμῶν» ; !

"Ἄς εἶναι εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τῶν μεγάλων ἐκείνων ἡρώων τῆς Ἰδέας, οἱ ὁποῖοι ἐμπνεόμενοι ἀπὸ θεῖον ζῆλον, κατώρθωσαν ὅ,τι κατώρθωσαν.

"Ἄς ἔχωμεν αὐτοὺς πάντοτε ὡς ἀξιομίμητον παράδειγμα, διὰ νὰ βλέπωμεν τί δύναται νὰ ἐπιτύχη ὁ ἄνθρωπος ὅταν ἔχη ἀληθινὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἱερὸν ζῆλον νὰ ἐργασθῆ διὰ τὸ καλὸν τοῦ κόσμου !

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
Εισαγωγή.....	2
1) 'Η έορτή τής Πεντηκοστής και ή έπιφοίτησις του 'Αγίου Πνεύματος	5
2) 'Η πρώτη χριστιανική 'Εκκλησία: ό βίος των πρώτων Χριστιανών' έκλογή διακόνων' ό πρώτομάρτυς Στέφανος' ό Φίλιππος.	7
3) 'Ο Παῦλος: αί σπουδαί του' ό Παῦλος από σφοδρότατου διώκτου καθίσταται θερμότατος κήρυξ τής νέας Θρησκείας' ό Παῦλος κηρύττει τό ευαγγέλιον έν Συρία, Μικρά 'Ασία και Κύπρω' ίδρυσις 'Εκκλησιών.....	8
4) 'Ο Παῦλος ίδρύει έν Φιλίπποις, Θεσσαλονίκη και Βεροία 'Εκκλησίας.....	11
5) 'Ο Παῦλος έν 'Αθήναις κηρύττει περι του άγνώστου Θεού' Διονύσιος ό 'Αρεοπαγίτης.....	12
6) 'Ο Παῦλος έν Κορίνθω ίδρύει 'Εκκλησίαν.....	15
7) 'Ο Παῦλος έπιστρέφει εις 'Ιερουσαλήμ, συλλαμβάνεται και άποστέλλεται εις 'Ρώμην' τελευτή του Παύλου.....	16
8) 'Ο άπόστολος Πέτρος.....	17
9) 'Ο άπόστολος 'Ανδρέας.....	21
10) 'Ο ευαγγελιστής Λουκάς.....	22
11) Οί άλλοι 'Απόστολοι.....	23
12) 'Οργανισμός των πρώτων χριστιανικών 'Εκκλησιών και διοίκησις αυτών' διάκονοι, πρεσβύτεροι, έπίσκοποι, επαρχιακάι σύνοδοι.	25
13) 'Αποστολικά 'Εκκλησιαί' σχέσεις αυτών.....	27
14) Διωγμοί των Χριστιανών επί των αυτοκρατόρων. Μάρτυρες τής νέας Θρησκείας. 'Ο άγιος Δημήτριος' ό άγιος Γεώργιος....	28
15) 'Ο μέγας Κωνσταντίνος προστάτης τής νέας Θρησκείας' τό λάβαρον' ό τίμιος σταυρός και ή άγία 'Ελένη' ό ναός τής 'Αναστάσεως.	33
16) 'Ο 'Αρειος και ή πρώτη οικουμενική σύνοδος.....	37
17) 'Ο μέγας 'Αθανάσιος.....	39
18) 'Ιουλιανός πολέμιος του Χριστιανισμού.....	40

	Σελ.
19) 'Ο μέγας Βασίλειος.....	41
20) Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός.....	44
21) 'Ο Θεοδόσιος Α' καταδιώκων τοὺς ἐθνικούς.....	45
22) 'Ιωάννης ὁ Χρυσόστομος.....	46
23) 'Ο 'Ιουστινιανὸς καὶ ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.....	49
24) 'Ο αὐτοκράτωρ 'Ηράκλειος καὶ ὁ ἀκάθιστος ὕμνος· ἡ ὑψωσις τοῦ τιμίου σταυροῦ.....	53
25) Οἱ ἀσκηταὶ· ὁ ἅγιος 'Αντώνιος· ὁ μοναχικὸς βίος.....	55
26) Οἱ εἰκονομάχοι· 'Η Κυριακὴ τῆς 'Ορθοδοξίας.....	57
27) 'Ο Φώτιος· αἱ ἀξιώσεις τῶν Πατρῶν καὶ τὸ σχίσμα· ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν 'Ρώσων.....	59
28) 'Η θερησκευτικὴ μεταρρύθμισις ἐν τῇ Δύσει· ὁ Λούθηρος· αἱ 'Εκκλησίαι τῶν Διαμαρτυρομένων.....	63
29) 'Η διοικήσις τῆς 'Εκκλησίας ἐπὶ Τουρκοκρατίας· ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ τὰ προνόμια.....	67
30) Τὰ μοναστήρια κατὰ τὴν δουλείαν φύλακες τῆς ἐθνικῆς παιδείας καὶ τῆς ὀρθοδοξίας.....	68
31) 'Η διοικήσις τῆς 'Εκκλησίας τοῦ ἐλευθέρου κράτους μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ.....	71
32) Τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα.....	73
'Επίλογος.....	75

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Παραπομπὴ κατὰ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

0010000100000

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ Δ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

Στοιχειώδης Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, μετὰ 5 ὄλοσελίδων εἰκόνων Ἐκδοσις τρίτη 1916.

Ἰερὰ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκας, μετὰ πολλῶν εἰκόνων καὶ χάρτου τῆς Παλαιστίνης. Ἐκδ. 1914.

Ἰερὰ Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης, μετὰ πολλῶν εἰκόνων ὄλοσελίδων καὶ μὴ καὶ χάρτου τῆς Παλαιστίνης. Ἐκδοσις 1915.

Στοιχειώδης Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Κατήχησις. Ἐκδοσις 1914.

Λειτουργικὴ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων κατὰ τὸ πρόγραμμα. Ἐκδοσις 1915, μετ' εἰκόνων.

Περικοπαὶ ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πρὸς χρῆσιν τῶν διδασκαλείων. Ἐκδοσις 1915.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

(Ἐκδόσεις τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων)

Ἡ Ἐκκλησία μας, ἤτοι ποῦ, πῶς καὶ πότε λειτουργεῖται ὁ Θεός, μετὰ πλήρους ἐρμηνείας τῆς θείας λειτουργίας. Ἐκδοσις 13η (80,000) ἀντίτυπα.

Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι σήμερον. Ἐκδοσις νέα.

Αἱ Θρησκεῖαι, σύντομος ἱστορία τῶν διαφορῶν Θρησκειῶν ἀγρίων καὶ πεπολιτισμένων ἐθνῶν.

Ἐκ τῶν ποιητικῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, Ἰὼβ — Ψαλμοὶ — Πορομίαι — Ἄσμα ἄσματων — Ἐκκλησιαστὴς — Σοφία Ἡ Σολομῶντος — Σοφία Σειράχ.